

ağın

DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ

TEMMUZ-AĞUSTOS 2009

ağın

DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ

Sahibi

Ağın Kültür ve Dayanışma Derneği Adına
Ahmet DEVİREN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Altan İLTER

Yazı Kurulu
Altan İLTER
Ahmet DEVİREN
Mevlüt ÖKSÜZOĞLU
Mehmet ERGÖNÜL

Teknik Yönetmen
Ömer ÖZTÜRK

Yönetim Adresi:
Ağın Kültür ve Dayanışma Derneği
Hoşdere Caddesi, Akasya Apt. No: 41-2 A
Y.Ayrancı / ANKARA
Tel:(0.312) 426 75 90 Faks:(0.312) 354 78 38

Ağın Kültür ve Dayanışma Derneği,
PTT 101843 no.lu Çek Hesabı
T.C. Ziraat Bankası Ankara Yenışehir Şubesi
Hesap No: (0471)39775168-5002

Gönderilen yazılar yayımlansın, yayımlanmasın
iade edilmez ve telif ücreti ödenmez.

Bu dergide yayımlanan yazılardaki fikirler
yazarlarına aittir.

Dergimiz Basın Meslek İlkelerine uymaya söz vermiştir.

Ağın Düşün ve Sanat Dergisi, Ankara Valiliği'nin
12.09.1991 gün ve 8202 yazıları ile ayda bir çıkar.

Yayın Türü: Yaygın süreli

Yıl: 19 Sayı: 211-212
TEMMUZ-AĞUSTOS 2009 Baskı Tarihi: /09/2009

Grafik&Tasarım: **Banu KAHRAMAN**
0 312 342 19 00

Baskı: **HAS-SOY Matbaacılık Bas. Tas. Tan. Ltd. Şti.**
Kazım Karabekir Cad. 95/60 İskitler- ANKARA
Tel: 0 312 341 59 94 / 384 03 04

Ağın Düşün ve Sanat Dergisi muhabirleri:
Suat UYANIK : Ağın
Ahmet SAMUR : İstanbul

Ön Kapak : M.Nedim GENÇOSMANOĞLU
Ağın-Gençosman Sokak'ta bir ev

SAYFA

İÇİNDEKİLER

3	Televizyon ve Çocuk Sevgi TALLI
4-6	Yaşanmamış Bir Çocukluk Adnan BİNYAZAR
7-8	Atatürk'ün Keçiören Çocuk Yuvasını Ziyareti Behiç KÖKSAL
8	Ağın (Şiir) Zeki İKİNCİ
9-11	Babam Kortikoğlu S.Selami TAŞBAŞI
12-14	Türkçemiz Üstüne Nihat ASYALI
15	Binip Kırata (Şiir) Halit HOCAOĞLU
16	 Ağın'dan Hikâyeler:Fölt Hüseyin KABASAKAL
17-19	Ve Sivas Demiryolu ile Tanıştı Altan İLTER
20-21	Madenci Yolu Günernan AYDOĞMUŞ
21	Rahat Değilim / Saatler (Şiir) Ali SEYHUN
22-23	Oyun ve Oyuncak Duygu Çaltaş ÇALIŞIR
24-25	Dut Ağacı Denildimi? Bedrettin KELEŞTİMUR
26	Eski Kışlar (Şiir) M. Günay KARNAK
27	 Türkülerimiz:Al Alma Türküsü Av. Fikret MEMİŞOĞLU
28	Çocuklarımıza Şiirler
29	Fıkralar İ. Ekrem KATI
30	Haberler
31-32	Doğumlar-Evlenmeler-Ölümler

TELEVİZYON VE ÇOCUK

Sevgi TALU

bu yazı yok

YAŞANMAMIŞ BİR ÇOCUKLUK

Adnan BİNYAZAR

İstanbul'un Kocamustafapaşa semtinde dört masalı bir lokantaya çırak verildiğimde sekiz yaşındaydım. Semtten en sempatik adamı Polis Recep, beni Sümbül Efendi Camisi'nin giriş yolunda bulmuş, "Al, sana çakı gibi bir çırak!" diye bir aşçıya götürmüştü.

Aşçı, üstüne bulaşık suyu dökülmüşçesine kirli "çakı"yı şöyle bir süzdü,

"Hey, benim kara kaşlı hemşerim Polis Recep, ne 'çakı'sı be, sütçü beygiri gibi ayakta uyuyor bu!" dedi.

Polis Recep, yüzünde elma kırmızısı gülücüklerle,

"Sen al bu çocuğu, sonra bana küfret!" dedi.

Çıraklığa adım attığım o sonbahar günü, yaşıttım çocuklar okula başlamak üzere dükkânın önünden geçiyorlardı.

Usta, Polis Recep'in yanına katıp beni evine gönderdi. Ustanın yarı tombul karısı, eski bir konak bozuntusunun, pencere camları kırık, sobası olmayan geniş bir odasına soktu beni. Altıma ot bir döşek attı, üstüme askerde şehit düşmüş bir erin kaputunu örttü. Okula gitmekte gönülsüz oğlunu göstererek,

"Bugünden sonra, Eşref ne ise sen de bizim çocuğumuzsun..." dedi, beni odada bırakıp çıktı.

"Çocukları olmak" bana altı yıl içinde altı kuruş kazandırmadı. Usta, artık yemekler yedirdi, sabah uykularımı haram etti bana. Üstelik, müşterilerin avcuma sıkıştırdığı üç-beş kuruş bahşisi bile elimden aldı.

Ustamın yemeklerinde iş yoktu, dayak atmada da üstüne yoktu. Sokak kedisinin tekmeleyeni çok olurmuş; günde birkaç

fasıl döverdi beni. O zamanlar çocuk eğitimi, "psikolojik durum", gerçeği gözetme gibi şeyler dinlemez; en masum yaramazlıklarda bile kemiği sertleşmemiş güvercinlere basarlardı sopayı! Babaların, çocuklarını okulun ilk gününde "Eti senin, kemiği benim" diye öğretmene teslim ettiği yıllardı. Bu, "döv ama öldürme" demekti. Benim etim de kemiğim de ustanın insafına kalmıştı. İnsanoğlu her baskıya karşı, içinde direnç geliştiriyor. Ustanın vara yoğa dayak atması bana oyun oynamak gibi geliyor; yılmadan onu kızdırıp deli etmenin bir yolunu buluyordum.

Müşteriler çekilip iş bitince, usta, kalçasının sağ lopunu tahta sandalyenin bir köşesine illeştirip uyurdu. Başını arkaya atıp daha gözlerini kapamadan başlayan horlamalarının gürültüsü, bana kilometrelerce ötelere duyuluyor gibi gelirdi. Horlama neyse ne, uyku sırasında patlattığı bombaları duyunca kendimi tutamaz kıkır kıkır gülerdim. Temelleri sarsarak geçen kamyonları duymazdı da, kıkırdamalarıma uyanırdı. Tokadı patlatınca gülüşüm boğazımda düğümlenirdi. Bu, dayağın öğle yemeğinden sonraki birinci evresidir. İkinci evre, ikinci ezanını duyup onu uyandırmamışsam başlardı. Lokantada bir usta, bir çırak, iki kişiydik. Bulaşık yıkama, süpürge, masaları silme, servis gibi ağır işleri ben yapıyordum. El kadar canım ne ki, çok yoruluyordum tabii. Usta uykuya geçince, uyku benim gözlerimde birer demir gülle olurdu. O ölüm uykusunda ezanı kim duyup da ustayı uyandıracak!.. Uyanır uyanmaz ezanı sorar, vaktin geçtiğini anlayınca, eda edemediği bütün namazların kefareti bana ödetirdi.

Demek çocukların da akıl yürüttüğü durumlar oluyor. Tanrı bir gün bu yeteneği bana da bahsetti. “Sen misin her aklına estiğinde beni döven!” diye geçirdim içimden; o günden sonra ustamı zıvanadan çıkaracak her şeyi yapmaya başladım. Gönderdiği her yerden bir sorunla dönüyordum. Çıraklığın yarattığı tutsaklık duygusundan olmalıydı; analarının özenle giydirdiği çocuklara, hele de kızlara, bir de kırta kırta yürüyorlarsa dayanamıyordum. Amlarının eteğinden çekistirerek ben şunu isterim, bunu istemem diye mızızlanmıyorlar mıydı, avını görünce kanat büyüten çaylak gibi üzerlerine atlıyordum. En gözde avlarım, yanaklarından kan damlayan sağlıklı kızlardı. Öyle bir kızı gördüğümde, yanında anası var demez, kırmızı yanaklarını sıkıp daha da kızarttıktan sonra, parmaklarımı geçirir, ağzını iki yana ayırırdım. Bu ani saldırı karşısında cin çarpmışa dönen kızcağız, sümüklü burnunu anasının bacakları arasına sokar ağlardı.

Şimdi düşünüyorum da, “bu vahşeti herhalde çocukluğun başıboş atlar gibi kışneyen cesareti yaptıırıyordu bana,” diyorum. Yoksa, annesine naz yapan masum bir kızın gidip yanaklarını niye sıkaydım da usta da beni ayaklarının altına alıp ağzımı burnumu kanatırcasına döveydi!..

Çocuk tez unuttur derler, doğru değildir; çocuk hiç unutmaz! Ustanın yaptıklarını, yüreğimin günlüğüne bir bir yazıyordum. Beni sokaktan kurtarmıştı. Ona minnet duyuyordum. Mezardan çıkarıp ona can vermiş bile olsak, hangi yaşta olursa olsun, onuruyla oynanan insan bir gün başkaldırır. İhanet edip ilk kamayı Sezar’ın yüreğine sapladı diye tarih kitaplarında Brutus’u hep kınamışızdır. İyi de, Sezar’ın, himayesine aldığı Brutus’a nasıl davrandığını gören var mı, işin bu yanını düşünen var mı?.. Attığı her tokatla, ustaya beslediğim minnet duygusu içimde ki ne dönüşüyordu.

O gün de nasıl ışıklı, nasıl tatlı serin bir sabaha uyanmıştı İstanbul’un Kocamustafapaşa’sı! Sokaklarda sevgililer ıslık çalarak yürüyorlardı...

Tabakları masaya biraz sert koydum diye, usta bir avuç kırmızı acı biberi yüzüme savurunca gözüme ateş yağmıştı! Gözlerimin acısından ne yapacağımı bilememiş, bağıra bağıra kendimi sokağa atmıştım. Oradan geçen bir adam, “Sahipsiz diye bu da yapılır mı yahu!” diye ustaya söylenmiş -o zamanlar ne cankurtaran var, ne doğru dürüst taksi-, beni sırtına alıp Cerrahpaşa Hastanesi’ne götürmüştü. Ne hikmetse, hastane kapısında iyileşirsin, dışının koltuğunda dışının ağrısı geçer; gerçekten, hastanenin kapısında gözümün acısı geçince, doktora görünmeden lokantaya dönmüştüm. Ustanın yüzünde acıma duygusundan iz yoktu. Hastaneye götürüldüğümü bilmezden gelip,

“Ocakta süt taşsın, sen dışarılarda dolaş, it baytarı!” dedi.

Niye hastaneye gittin diye dövmediğine şükrettim. Aynada kan çanağına dönen gözlerimi görünce, lokantanın arkasındaki karanlık kilere saklandım, gizli gizli ağladım. Gözyaşı beni rahatlatmıştı. Yüzüme biber atmasını unutmuştum ustanın. Ama, kan çanağına dönmüş gözlerimi görmezden gelmesini bağışlamayacaktım. “Gör bakalım,” dedim kendi kendime, “sana öyle bir iş yapayım ki, ben unutayım, sen unutma!”

Üç-beş günde bir usturayla kazıttığı kafasıyla, kestiği başın taze kanı kılıcının ucundan damlayan Osmanlı cellatlarına benzerdi usta. Boynuyla ensesi arasındaki kıvrımlarda biriken kirlerden iğrenirdim. Günlerce, ampul parlağı kafasına kaynar su dökersem ne yapacağını kurdum. Herhalde acıdan başını göğe değdirircesine havaya fırlayıp kıvranırdı. Horlayıp bombalar patlattığı bir sırada bunu yapacak, dünyayı zindan edecektim ona!

Bir gün, yine kışının yarısını sandalyeye ilştirip ağır uykusuna geçmişti. Dünya yıkılsa duymazdı. Günlerdir kurguladığım oyunu sahnelemenin zamanı gelmişti. Ocaktaki kaynar su tenceresini aldım, ona doğru yürüdüm. Tencere elimden kaymış da kaynar su kafasına dökülmüş gibi yapacaktım. Birden ustanın iskelet sırtkanı yanık kafası belirdi gözümün önünde. Yapacağım işin düşsel görüntüsünden bile korktum, ondan vazgeçip elim değmiş de tencere yere düşmüş gibi yaptım. Bu bile yetmişti; sağa sola sıçrayan kaynar su ayaklarını haşlamış, cavlak kafası da bundan nasibini almıştı. Tek gözüne kızgın şiş sokulan Tepegöz gibi, hayvani bağırtılarla ayağa fırladı, benim yapamadığımı o yaptı, boynumdan kavrayıp kafamı kızgın tencereye soktu. Alnımda, yanaklarımda küçük yanık izleri kalsa da, tenceredeki suyun daha önce yere dökülmüş olması, büyük yaralar almaktan kurtarmıştı beni.

Çocuk dediğimiz insan ufağı, pek saf da değildir; büyüklüklerini bilmeyenleri zekâsıyla elinde oynattığı olur! Okula gitmeden, okuma yazmayı öğrenmiştim. Usta, gazeteyi alt tarafını başa getirerek, yani harfleri ters gelecek biçimde okuyordu. Resimleri de ters görüyordu tabii, ama böyle şeylere aldıracağı yoktu. Nedense okuryazar olmayan herkes o zamanlar öyle yapardı. Usta, tersten okuduğu gazete bilgisiyle filozofluklara kalkışır, müşterilerle parti tartışmasına girerdi. Bir gün,

“Benim gözüm yoruldu. Şurayı bir oku da bakalım ne yazıyor?” dedi, gazeteyi uzattı.

“Tabii yorulur gözün,” dedim, “görmüyor musun, gazeteyi ters tutuyorsun!”

Gazeteyi doğrultup gösterince,

“Bana okuma mı öğreteceksin ulan!” diye bağırdı, kulağımın tozuna tokadı patlattı.

Ustaya gazete okuduğumda elim yüreğimde olurdu. Onun tuttuğu partinin öv-

güsünü yapan yalakanın birinin yazısı ise okuduğum, benden iyisi yoktu. Ona ters gelen bir şey okuyorsam dövmeye kalkardı. Yine bir gün, dinledi dinledi,

“Helal olsun vallahi, gazeteci böyle olmalı!” deyip bana döndü, “Doğrusu sen de okumanın hakkını veriyorsun, kara oğlan, aferin!” dedi.

Ustadan altı yıl boyunca aldığım tek “aferin” bu olmuştu!..

Aradan çok geçmemişti. O zamanın gerçekçi yazarlarından birinin, ustanın partisine ilişkin yorumunu okuyunca kıyamet koptu.

“Ulan it baytarı, okuyorum diye gazeteyi elimden aldın, şu okuduklarına bak!..”

Zamanla onu kandırmanın yolunu bulmuş, okurken dayaktan kurtulmak için, kötü haberleri, “iyi” okumaya başlamıştım. Uzun süre böyle gitti. Onun, gazeteyi ters tutarak okuduğu gibi, ben de “anlam”ı tersine çeviriyordum. “Eskiler”in sözü eskimiyor; yalancının mumu yatsıya kadar yanarmış. Partisinden istifa edenlerin haberini “partiye yeni katılımlar” biçiminde okuyunca, “yatsı” olmuş, “mum” sönmüştü. Kandırılmak canavara çevirmişti ustayı. Durumu anlayınca ayaklarının altına aldı beni, daha çok dövdü. Ağzımı burnumu kırdı. Belimin ağrısından üç gün kanışedim. Altı yıl boğaz tokluğuna çalıştığım dükkândan kaçmayı o gün kafama koydum. Bir hafta sonra da, sabahın erken saatlerinde çorbayı ocağa sürdüm. Cebimde beni ancak Haydarpaşa Garı’na ulaştırabilecek bir parayla, sekiz yaşında bir çocuk olarak geldiğim İstanbul’dan da, lokantadan da ayrıldım. Belediyelerin yardımıyla, o ilden bu ile, o ilçeden bu ilçeye, yirmi altı günde, anamın yaşadığı Elazığ’ın Ağın nahiyesine vardım.

Bahar gelmiş, Ağın’da bademler çiçek açmıştı. Yaşım on dörttü; ve ben ertesi gün ilkokulun birinci sınıfına başlayacaktım...

ATATÜRK'ÜN KEÇİÖREN ÇOCUK YUVASINA ZİYARETİ

Behiç KÖKSAL

1937 yılı Nisan ayı idi... Ankara İsmet-paşa İlkokulu 2. sınıfındayım. Zil çaldı, ikinci derse girdik. Yerlerimize oturduktan sonra öğretmenimiz Naciye Çelebi, “Yavrularım, Keçiören’de Himaye-i Etfal’in (Çocuk Esirgeme Kurumu) bir yurdu var. Orada, anne-babalarını harpte kaybetmiş çocukları barındırıyorlar. İki gün sonra bizim okul da orayı ziyarete gidecek. İçinizde bu ziyarete katılmak isteyen varsa adını yazdırsın bana. Atatürk’ün de geleceği bu geziye gelmek isteyenlerin orada yaşayan kardeşlerine hediye alması gerekiyor” dedi.

Hemen parmağımı kaldırıp adımlı yazdım. Okuldan çıkınca da doğru babama gittim. Öğretmenimin dediklerini anlattım ve, “Baba, benim de hediye almam lazım” dedim.

Babam, “Aferin oğlum, iyi düşünmüşsün” dedi ve arkadaşına döndü. “Fuat Bey, sen Taşhan’a çıkacaktın. Behiç’i de yanına al, heykelin arkasında, Oska mağazasının yanında ‘Üçel Oyuncak Pazarı’ var. Oğlana 50 kuruş verdim. Oradan bir oyuncak alsın” dedi.

Fuat Amcayla Üçel’e girdik. Oradan 25 kuruşa çok güzel bir borazan, 25 kuruşa da kauçuktan yapılmış, şişince şahane bir tim-sah olan 2 oyuncak aldık. Ve ben onları alıp eve döndüm.

Annem, oradaki çocuklara ikram etmek üzere ayrıca Ağın sucuğu, dut-üzüm pestili, Ağın kırmıtiği, katmer ve kömbe vb. şeylerden oluşan ufak bir çıkını da yanıma vermeyi ihmal etmedi. 26 Nisan günü saat:12.00’de okulun önündeydik. Bir küçük otobüs okulun önünde bekliyordu. Saat 13.00’de hareket ettik. Tam Kalaba Köyü civarına gelmiştik ki, arkamızdan motosik-

let sesleri gelmeye başladı. Şoförümüz arabasını bir kenara çekip durdurdu. Bize dönüp, “Atatürk geliyor” dedi. Biraz sonra Atamızın önce motosikletleri, sonra da Atamızın arabası süratle önümüzden geçip, Keçiören yokuşuna yöneldiler.

Biraz sonra bizler de yuvanın kapısının daydık. Genç hemşireler karşıladı. Öğretmenler ikişerli sıraya soktular bizi. Sonra bize, “Çocuklar masaya yaklaşınca ikiye ayrılın. Biriniz masanın sağına diğeriniz de masanın soluna gidin. En öndeki en son sandalyeye, arkasındaki onun yanına şeklinde oturun. Sandalyeler sizinle aynı sayıdadır. Hiçbiriniz ayakta kalmayacaksınız. Onun için acele etmeyin ve telaşlanmayın. Haydi bakalım, yavaş yavaş yürüyün” dediler.

En önde ve sağdaydım. Öğretmenin dediği gibi en son sandalyeye oturdum. (T) şeklindeki masadaki yerim, Ulu Önder Atatürk’ün tam karşısındaydı. Onu doyasıya seyrettim.

Herkes oturunca, Büyük Atatürk sağ ve solundakilerle kısık sesle bir şeyler konuştuktan sonra ayağa kalktı ve, “Sevgili yavrularım, buraya gelmekle anne veya babalarını savaşta kaybetmiş kardeşlerinizi çok sevindirdiniz. Hediyeleriniz de onları çok sevindirecek. Biz Türk çocuklarıyız. Sevgimiz sonsuzdur. Hepimiz bir bütünüz. Hep beraber oyunlar oynayın. Birbirinizi sevin. Onların da sevmeye muhtaç olduğunu unutmayın” şeklinde bir konuşma yaptı.

Atatürk’ten sonra, o yuvanın müdürü olduğunu sandığımız, beyaz saçlı bir bey konuştuktan ve hemen hemen Atatürk’ün sözlerine benzer şeyler söyledi. “Öğretmenleriniz hep getirsin buraya sizleri” diyerek konuşmasını tamamladı.

Müdür konuşurken hemşire ablalar masaya limonata ve bisküvi dağıttırıyorlardı.

Yarım saat kadar sonra Atatürk ve beraber geldikleri görevliler kalktılar. Az önce konuşan bey mikrofondan, “Atamız ve arkadaşları, Ankara’ya su sağlayacak olan Çubuk Barajı’na gitmek üzere yuvamızdan ayrılacaklar” dedi.

O sırada kapı önündeki motosikletler çalıştı ve Atatürk ile arkadaşları gittiler.

Bizler orada bir saatten fazla yuvanın çocuklarıyla oynadık. Öğretmenlerimiz de bizlerle birlikte oynamışlardı. Çok mutlu olmuştuk.

Sonra sırayla arabalarımıza bindik. Bizleri o güne kadar adını bile bilmediğimiz Çubuk Barajı’na götürdüler. Öğretmenlerimiz, Çubuk Çayı’nın ve başka derelerin suyunun burada toplanıp, biraz sonra bizim de göreceğimiz su deposuna gittiğini, orada arıldıktan sonra da Ankara şehrine verildiğini söylediler.

Oradan dönerken su deposuna gittik. İlk defa böyle bir yer görüyordum. Dört köşe, büyük ve çok derin duvarları olan havuzları, onlara büyük gürültülerle akan sonra diğer havuzlara geçen suları gördüm. Havuz aralarındaki dar yollarken geçerken çok korktum.

Sonra okulumuza, oradan da evlerimize döndük. Çok güzel bir gün geçirmiş, Atamızı, yuvayı, barajı ve su deposunu görmüştüm. Çok mutluydum.

Bu mutlu günümü; annemle, babamla, kardeşlerimle, evimize gelen dostlarımızla akrabalarımızla doyasıya paylaşmış ve o günkü anılarımı defalarca onlara anlatmıştım.

* * *

Aradan tam 72 yıl geçmiş. O günkü heyecanımı, o günkü anılarımı ve mutluluğumu, bu kadar yıl sonra Ağın Düşün ve Sanat Dergisi’nin sayfalarında değerli hemşerilerimle tekrar paylaşmak, inanın mutluluğumu bir kez daha artırıyor.

Kalın sağlıcakla...

AĞIN

Zeki İKİNCİ

Ne güzeldir adın Ağın,
Bembeyazdır Osman dağın,
Eteğinde bahçen bağın,
Sana kurban güzel Ağın.

Hekâmat da senin dağın,
Çelebiler üzüm bağın.
Çok güzeldir her bir çağın,
Sana kurban güzel Ağın.

Gençliğimde geçen çağın,
Aliuşağı yüksek dağın,
Ne hoş olur keklik avın,
Sana kurban güzel Ağın.

Hop dağının cılga yolu,
Sağı solu meyve dolu,
Barajın en güzel koyu,
O da sende güzel Ağın.

Galayjuga enemdim,
Bu yıl sana geledim,
Gelip yüzün göremedim,
Sana kurban güzel Ağın.

BABAM KORTİKOĞLU

S. Selâmi TAŞBAŞI

Babamın nüfus kütüğünde yazılı adı İbrahim Taşbaşı'dır. Tanıyanlardan birçokları bunu bilmezler. O'nu, lakabı olan "Kortikoğlu" olarak tanırlardı. Kortikoğlu lakabı ise dedemin babasından dedeme, ondan da babama intikal etmiştir.

Rivayet edildiğine göre, dedemin babası bir ev yaptırmış, komşularından biri yaptırdığın nedir diye sorduğunda, "Şöyle başımızı sokacak bir kortik yapmaya çalışıyorum" deyince köylü bu Kortik lakabını takıvermiş. Çocukları da "Kortikoğlu" olmuşlar haliyle...

Babam, doğum tarihinin doğrusunu bilmezdi. Biz de merak edip araştırmadık. Vefat ettiği 1962 yılında 82 yaşında olduğunu söylemiş. O her sene yaşını değiştirerek söylemezdi. Mesela bu sene yetmiş bir ise gelecek sene yetmiş ikiyim demezdi. Beş sene, her sorana yetmiş yaşındayım diyorsan ondan sonraki beş sene de de yaşı yetmiş beş olurdu..

Yaşı ne olursa olsun gönlü daimen gençti. Bulunduğu meclisin neşe kaynağı, düğünlerin halay başıydı. Her yaştan arkadaş, ahabası vardı. Büyük küçük ayırımı yapmazdı. Herkesle anlaşabilecek bir mizaca sahipti. Hem kaymakam hem de kaymakamın kapıcısı onunla ahaba olabilir. Nasıl ki, köyün imamı ile sohbet ederken sıkılmazsa "Hengere Dayı" ile olan konuşmalarında da o derece rahat ve aktüel olurdu.

Babamın prensibi daima şu idi. "Kırk köy sahibi olacağına kırk köyde kırk ahabanın bulunsun" derdi. Bu yüzden onun zamanında evimizden misafir eksik olmazdı. Tanıdık tanımadık akşam vakti yolu bizim köyden geçen yolcuların birçoğu geceyi

bizde geçirirdi. Gitmek isteyenleri de ısrar eder bırakmazdı. Evimizde misafir olmadığı gün sıkıntılı idi. O'nun sıkıntılı olduğu böylesi günlerde ise bizler rahattık, analarım rahattı. Aanalarım diyorum, çünkü babam iki evli idi!.. Hanımlarının ikisi de rahmetli oldular. Sağlıklarında her ikisi de durmadan babama rahmet çıkarır, saygı ile anarlardı.

Çalışkandı... "Allah beni evlatlarıma dahi muhtaç etmesin" derdi. Allah da bu dileğini kabul etmiş olacak ki, tarlasında atıyla çift sürerken bir kalp krizi sonucu edebiyen aramızdan ayrılıverdi!..

Benim delikanlı olduğum yıllarda yetmiş yaşının üzerinde idi. Gençliğinin çok hareketli geçtiğini kendisi ve tanıyanları anlatırlardı. Sesi oldukça güzeldi. Bahceyik dereleri ile Çömlekler onun eli kulağa atarak çektiği gür mayalarının en çok yankılandığı yerlerdi.

Durmadan ağaç diker, ağaç yetiştirirdi. Yetiştirdiği ağaçlara evladı gibi bakar, diplerinden ayrılmazdı. İsterdi ki, biz de kendisi gibi olalım, çok çalışalım. Fırsat buldukça hayat hikâyesini anlatırdı. Harput'taki dört senelik askerliğini iyice ezberlemiştik. Giyime ehemmiyet vermezdi. Hiç unutmam köyde düğün vardı. Hepimizin bildiği gibi, düğün, köylünün monoton yaşantısı içerisinde büyük bir vakıadır. Düğüne katılmak için can atıyorduk. Ama sırtımızda giyecek ne bir gömlek, bacağımızda ne bir pantolonumuz vardı. Anam bu halimizden üzgündü. Babama, "Elâlem giyinip kuşanıp düğüne gidiyor, bizim çocukların ise bir şeyi yok. Bunlara bir pantolon, bir gömlek..." demesi ile ba-

bamın parlaması bir oldu. “O gidenlerin elbiseleri varsa benim de tarlam var, ağacım var, döşemem var” dedi. Annem bize döndü “Kalkın çocuklar” dedi, “Birer döşeme omuzlayın gidin düğün yerine... Bunlar nedir diye sorarlarsa, sizin elbiseniz varsa bizim de döşememiz var dersiniz!..”

Çok zaman dünya gailelerinden sıyrılmasını bilirdi. “Dünya kurulurken benden kaç mertek istediler ki, yıkılışını düşüneyim” derdi. Şakacıydı... Tanıdık tanımadık herkesle şakalaşırdı. Fıkra haline gelen şakalarından birkaçını anlatmaya çalışacaktım...

Köyümüzün eski muhtarlarından Hüseyin Erdem’le (Osmikgil’in Hüseyin) Arapgir’den geliyorlarmış. Yağmura tutulmuşlar, iyice bir ıslanmışlar. Babam demiş ki, Falanca köye inelim. Ali Dayı benim ahabımdır, hem üstümüzü başımızı kurutmuş oluruz hem de karnımızı doyururuz.”

Köye gelmişler, Ali Dayı bunları karşılamış, odasına çıkarmış. Tezekleri dizmiş, kesmüğü dökmüş, ateşlemek için koyduğu iki büyük közü üflerken babama, “Körtikoğlu, arkadaşın kimdir, tanıyamadım?” demiş. Babam da, “Bizim köyün muhtarı, adına Hüseyin derler.” “İyi güzel demiş” Ali dayı. Ali Dayı üflüyor tezek bir türlü alev almıyormuş. Babam, “Demek sen benim arkadaşımı tanıyamadın, buna Osmikgil’in Hüseyin derler.” Ali Dayı, “Ya, öylemi?” demiş. Durmadan da üflüyormuş. Çıkan duman, Ali Dayının gözünü başını sarmış, ağzı burnu akarken babam, “iyice tanıtayım, arkadaşımın babasına Osmik Dayı, anasına da Emine demeye kalmamış Ali Dayı, “Yeter be Kortikoğlu yeter be, arkadaşının da anasını, senin de..” diye kalayını çekivermiş...

Çevre köylülerden birinin karısı ölmüş. Aramış taramış, haline münasip birini bulamamış. Babamın tanıdığı çoktur diye ona gelmiş, derdini anlatmış, “Beni evlendir” demiş. Babam da, “Şimdi böyle birisi yok, olursa elimden geldiği kadar sana yardımcı olmaya gayret ederim” demiş bir kere. Adam haftayı geçirmez damlarmış... Bir, beş, on... Bütün ev halkı bezmiş, usanmış artık. Bir gün babam iki hanımı ile birlikte otururken bizimki gene gelmiş! Babamın tepesi atmış, “Bak arkadaş demiş anlaşılıyor ki, sana karı bulamaya-çağız. Bildiğin gibi bunların ikisi de benim karım, hangisini beğeniyorsan al götür daha da beni rahatsız etme.”

Adam utanmış, ne diyeceğini şaşırarak kalkmış gitmiş ve bir daha da gelmemiş. Babam bu hadiseyi hatırlatarak analarıma, “Bilmem kimin adamı bile sizi beğenmedi, bana diliz mi var?” der, onları kızdırdı.

Babam, samimi olduğu arkadaşlarına yaptığı şakaları tanımadıklarına da yapardı.

Bizde katır sıpasının bulunduğunu duyan kürt dayılardan biri, yedeğine aldığı katırı ile birlikte gelir, katır sıpası ile kendi katırını “trampa” etmeyi teklif eder. Babam bakar ki, katır genç, semiz ve alımlı. Mutlaka bir kusuru var ki, değiştirmek istiyor diye düşünür. Sonra katırın atacağı ‘çifte’ mesafesini ayarlayarak arkasından geçmek isterken, katırdı bu biri biri ardına başlar çifteleri savurmaya... Babam bu durum için bir şey söylemez. Kürt dayıyı yanına çağırır, arkasını bana dön der. Kürt dayı arkasını döner. Babam arkadan kollarını tutar, sağa dön der. Kürt dayı sağa döner, sola dön der sola döner, biraz ileri git der, ileri gider. Babam kürt dayının kollarını bıraktıktan sonra der ki, “İşte bana senin gibi lazım.” Kürt dayı neye uğradığını anlamaz, “Piç” katırı bağ-

ladığı yerden alır ve arkasına dahi bakmadan çeker gider.

Köye gelen yabancılardan birçoğu bize misafir olurdu. Bunlardan birine akşam olup ta yatakların serileceği zaman gelince babam der ki, “Sorması ayıptır ama geceleri yatağa kaçırma haliniz var mı? Eğer böyle bir özrünüz varsa ona göre tedbir alalım. Adetimdir misafirlerime bu hususu sorarım darılmayın.”

Misafir utanır, “Yok böyle bir şey” der. Yataklar serilir, misafirle babam aynı odada yatarlar. Sabah olur misafir tuvalete çıkar. Fırsat kollayan babam, kabağı alır misafirin yatağını bir güzel sular ve gelip yatağına girer. Misafir gelir, o da yatağına uzanır yorganı yarı beline kadar çeker, tabakasını alır, sigarasını saracağı sırada ayakları yataktaki ıslak yere dokununca tabakayı gayri ihtiyarî bırakıverir elinden. Bütün bunları takip eden babam, “Ne o hemşerim, neyin var?” der. Misafir mahcup, “Vallaha ben bu işi anlamadım. Ayağımı uzattım yaşa değdi, kilotumu yokluyorum kuru.” Bunun üzerine babam der ki, “Akşamdan sana sorduk, doğruyu söyleseydin gereken tedbiri alırdık. Kilotun hararetinden kurumuş olabilir. Ben şimdi hanımlara nasıl dert anlatacağım?”

Eskiden Ermenilerin köyü olan Küşne, bizim köye daha yakın olduğu halde, “borçlandırmada” burasını hozakpurlular almışlar. Buğdayların biçileceği sırada hali vakti iyi olanlar bizim köyden ırgat bulur işlerini gördürürlermiş. Bunlardan birisi de Yusuf Dayı (Topal Yusuf) imiş. Her akşam gelir bizde misafir olur, sabah erkenden ırgatlarını alır. Küşne’ye gidermiş. Bu hal on beş yirmi gün böyle devam etmiş.

Babam bakmış ki, Yusuf Dayının rahatına dokunulmazsa bir on beş gün daha

kalacak. Yusuf Dayı dama kurulan ağaçlı yapraklı çadırda yatarmış. Babam bir gece, köyde herkesin sevdiği, karnını doyurduğu, sonradan Zabulbarlı Ağa Dayının zehirle öldürmüş olduğu “Çomar’ı almış, dama çıkmış. Sicimin bir ucunu köpeğin boğazına, diğer ucunu da çadırın direğine doladıktan sonra, yatarken kalkık duran Yusuf Dayının bacağına bağlarmış, damdan aşağı inmiş. Daha evvel hazırladığı koca koca ekmekleri, ulaşamayacağı mesafeden köpeğe gösterip de, “kuçu, kuçu” demeye başlayınca köpek zıplayıp zıplayıp ekmeği almaya çalışıyormuş. Her zıplayışında çadır bir gürültülü ile sallanırmış. Bu gürültü içerisinde uyanan Yusuf Dayı zelezele oluyor zannetmiş. Uykulu uykulu başlamış bağırmaya, “Gomşular yetişin ev göçüy, yığılıy, öliceğim” diye. Babam ekmeği köpeğe atınca gürültü durmuş. Yusuf Dayı da tertibin farkına varmamış ve ertesi gün erkenden ırgatlarını son olarak toplamış, harmana kadar da bir daha bizim köye uğramamış...

Keban kazası hâkimlerinden biri analarımı gördükten sonra babama, “İki evliyim diye böbürlenip durursun, çok yazık ikisi de bir şeye benzemiyor” demiş. Babam bunu unutmamış, Keban’a bir gidişinde hâkimi bulmuş, kendini zorla öğlen yemeğini davet ettirmiş. Birlikte eve gittiklerinde kapıyı hâkimin hakikaten çirkin olan karısı açmış. Hanıma, hâkimin nesi olduğunu sormuş, hâkimin karısı olduğunu öğrenince, “Kocan benim karıları çirkin diye beğenmedi, maşallah sen melek kadar güzelsin...” Hanım kızmış, babamı kovmağa kalkmışsa da sonradan ahabap oluvermişler.

Birkaç şakası ile babamı anımsama fırsat veren Ağın Düşün ve Sanat Dergisi yetkililerine şükranlarımı sunarım.

TÜRKÇEMİZ ÜSTÜNE

Nihat ASYALI

Ağın Düşün ve Sanat Dergisi'nde yazı dizisi halinde sürdürmeyi düşündüğüm yazılarımın konusunu, anadilimiz olan Türkçe ve Türkçenin geçirdiği evreler oluşturuyor. Bu yazı dizisi ne kadar sürer, şimdiden bunu kestiremiyorum... Ancak, okurlarımızın konuya gösterecekleri ilgi devam ettiği sürece ve gücümüzün yettiği ölçüde, diyerek konuyu burada noktalamakta yarar görüyorum.

Aslında Türkçemize karşı bilerek/bilmeyerek oynanan çeşitli oyunlar yüzünden; her yerde, her zaman, her fırsatta Türkçemizi kollamak, korumak görevini yerine getirmeliyiz bilincinden hareketle; çeşitli kaynaklardan yararlanmak ve değişik örneklerle de desteklemek suretiyle hazırlamaya çalıştığım bu yazı dizisini, siz değerli hemşerilerime/okurlarımıza sunmayı zorunlu bir görev bildim. İyi okuma dileklerimi sunarak hemen konumuza geçiyorum...

Son yıllarda Türkçenin uğradığı saldırıları etkisiz kılmak, Amerikancanın dilimizi ele geçirmesini önlemek için yeni bir kurtuluş savaşına girişmemiz gerekiyor sanırım. Türkçenin kurtuluş savaş... Türkçe üstüne olan bu yazı dizimiz boyunca; Türkçenin dünya dilleri içinde ne kadar yeterli, ne kadar güçlü, zengin ve ne kadar güzel bir dil olduğunu anlatmaya çalışacağız... Anlatacaklarımızı, Türkçe uzmanlarının tanıklığıyla belgeleyeceğiz.

İçimizde, dilimizi küçümseyenlere, sıkça rastlarız... Bunların pek çoğu Türkçenin zenginliğinden, gücünden habersiz kimselerdir. Bilgisizliklerinden, ayrıca kişiliklerinin eksikliğinden dolayı dillerini aşağılayabilirler. Bilmeyerek, istemeyerek bunların etkisinde kalan gençlerimizi bir ölçüde uyarıp, aydınlatmak için dilimizin gücünü kanıtlamaya çalışacağız. Güzelliklerini göstereceğiz...

Öte yandan; gençlerimiz yıllardır Amerikan rüyası denilen kof masallarla uyutulmaktadır. Uydurulmuş, şişirilmiş Amerikan yaşantısı öykülerle gençlerimizin beyinleri yıkanıyor... Amerika bize filmlerini satarak, kitaplar yollayarak hem para kazanıyor hem de uyduruk kültürünü sokuş-

turuyor... Bizim gençlerimizin çoğu da yarım yamalak bir Amerikanca öğrenip kapağı Amerika'ya atmak için çırpınıyor.

Şimdi burada Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'nun Amerika'ya ilişkin bazı saptamalarından söz etmek isteriz.

Prof. Dr. Sinanoğlu'nu size kısaca tanıtmalıyım: Sinanoğlu, ABD Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley Kimya Mühendisliği bölümünü 21 yaşında birincilikle bitirmiş... 26 yaşında profesör olmuş ve Batı'da üç yüzyıl içinde en genç profesör unvanı almış. Amerika'da birçok ödül kazanmış. Harvard, Yale gibi Amerika'nın en tanınmış üniversitelerinde dersler vermiş. Amerika'da ve dünyanın birçok ülkesinde birçok başarılı çalışmalara imza atmış bir Türk bilim adamıdır. Oktay Sinanoğlu ile Türklerin övünmesi gerekmektedir.

Bu kısa açıklamayı yapmaktaki amacımız, Prof. Dr. Sinanoğlu'nun Amerika'ya ilişkin söylediklerinin sağlam temellere dayandığını belirtmektir.

Prof. Sinanoğlu, "Bye-Bye Türkçe" adlı kitabında, Amerika'yı şöyle anlatıyor:

"Gözümüzde büyüttüğümüz Amerika içi kof büyük bir cesetten ibarettir. Amerikan ahlakında önemli olan para kazanmaktır. Nasıl kazanıldığı önemli değildir. Amerika'da herkes köşe dönme sevdasındadır."

Burada hemen şunu hatırlayalım. 1980'li yıllardan bu yana köşe dönme sevdası bizim toplumda da, genç-yetişkin pek çok kişinin beynine girmişti. Amerika'nın güdümündeki yönetici efendilerin öncülüğüyle köşe dönme sevdası, köşe dönme sanatı olarak işlenmeye başladı. Kimilerinin elinden tutuldu, gerçekten köşe döndüler. Kimilerinin de döne döne başları döndü duvarlara tosladılar. Evet, Prof. Sinanoğlu'nun kitabını incelemeyi sürdürelim:

"Amerikan şirketleri hava-cıva satar. Maksat satmaktır. Bunu kendileri söylerler... Amerikan Eğitim sisteminde; lise düzeyinde halk okulları vardır. Parasız okullardır. Bu okullarda yetişenler

cahil kalırlar. Amerikan halkının büyük bir yüzdesi son derece cahildir. Kara cahil... Dünyadan haberleri yoktur. Kendi işlerinden başka bir şey akılları ermez. Bu durumlarından memnun olup bir şikâyetleri yoktur. Bunlar özellikle cahil bırakılmışlardır. Onlar kullanılırlar. 10 yıl önce The New York Times gazetesinde yayınlanan bir ankette; Amerikan halkının % 60'ının dünyanın yavarlık olduğuna inanmadığı yazılmıştır...

Öte yandan, Amerika'da paralı özel okullar vardır. Bunlar az sayıda ve çok pahalıdır. Yirmi kadar da seçkin üniversite vardır. Bunlar dünyanın en iyi üniversitelerindendir. İşte bu az sayıdaki pahalı özel okullarda ve bu üniversitelerde Amerika'yı yönetecek insanlar yetiştirilir. Böylece, başa geçecek olan topu topu iki milyon insan gerçekten çok iyi yetiştirler. Bu iki milyon seçkin kişi dünyayı da idare etmeye soyunmuşlardır."

Prof. Dr. Sinanoğlu'nun Amerika'ya ilişkin bazı görüşlerini kısaca not ettikten sonra, Amerikalının kullandığı dil olan İngilizce ile ilgili olarak neler söylediğine bakalım:

"İngilizcenin mazisi beş yüz yılı geçmez. İngilizce, beş kadar dilin kuralızsız karışımından oluşmuştur. Yeni terim türetme yeteneği hemen hemen yoktur."

Bizim öğrendiğimiz, öğrenmeye can attığımız İngilizceyi Prof. Sinanoğlu böyle niteliyor. Bizim öğrendiğimiz, güzel dilimizi uğruna feda etmeye kalkıştığımız Amerikanca da bu İngilizcenin yozlaştırılmış biçimidir.

Oysaki; Prof. Sinanoğlu bizim Türkçemize ilişkin olarak bakın neler söylüyor:

"Türkçenin en az on bin yıllık bir geçmişi vardır. Türkçe, matematiksel yapısı ile sözcük türetme yeteneğini ve kurallarını on bin yıldır korumaktadır."

Türkçemizin niteliklerini anlatmayı sürdüreceğiz...

Her fırsatta şu uyarıyı yineliyeceğiz... Dilimize sahip çıkmalıyız. Diline sahip çıkmayan uluslar, bağımsızlığına da sahip çıkamaz. Dilini korumayan halklar tarih sahnesinden silinmişlerdir. Dilimizin üstünlüğünü öğrendikçe onu daha çok benimseyeceğimizi biliyoruz. Şimdi konunun başka bir boyutuna bakalım...

Türklerin Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra Arapça ve Farsça dilimize hızlı bir şekilde karışmaya başlamıştır. Arapça ve Farsçanın dilimize girmesi 8. yüzyılda başlamış ve bu akım birkaç yüz yıl sürmüştür. Bu arada, okumuş yazmış üst tabakanın konuştuğu Osmanlıca adlı bir dil oluşmuştur. Ama, Türk halkı bin yıldır diline sahip çıkmış onu koruyup kollamıştır. Halkımız hep öz dilini konuşmuştur. Dilini türkûleriyle, şiirleriyle, öyküleriyle, masallarıyla yaşatıp geliştirmiştir.

Türk halkı, tarih içinde diline karşı yapılan yabancı dillerin saldırısına hep karşı koymuştur.

Tarihimizdeki büyük dil savaşlarından biri Karamanoğlu Mehmed Bey'in eylemidir. Karamanoğlu Mehmed Bey, 13. yüzyılda Selçuklu Devleti'nde egemenliği ele geçirdi. Selçuklular edebi dil olarak Farsçayı, devlet dili olarak da Arapçayı kullanıyorlardı. O zaman halk da kendi öz dilleri olan Türkçeyi kullanmaktaydılar. İşte, Karamanoğlu Mehmed Bey egemenliği alınca tarihteki ünlü fermanını çıkardı. Bu fermanda, Türkçe resmi dil olarak şöyle bildiriliyordu:

"Bundan böyle divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden gayri dil konuşulmaya..."

Bu buyruğuyla Karamanoğlu Beyi; evlerin içindeki toplantılardan tutun da alanlarda, devlet katında, dinsel tören yerlerinde, ibadet yerlerinde sözün kısası ülkenin her yerinde; içerde dışarıda Türkçeden başka bir dil konuşmayı yasak ediyor...

Diyebiliriz ki; dile yasak konulur mu? Pekâlâ da konulur... Halk zaten kendi öz dilini, Türkçeyi konuşuyor. Karaman Beyi, ülkesine izinsiz girmeye kalkışanlara yasak koyar gibi, halkın öz dilinin yerine geçmeye kalkışan yabancı dillere de yasak koyuyor... Böyle bir yasağı 20. yüzyılda Fransızlar; dillerini yabancılaşmaktan korumak için "Fransız Dilini Koruma ve Yayma Yüksek Kurulu" diye bir kurul kurmuşlar ve Fransa'da bütün reklam ve ilanlarda yabancı kelimelerin kullanılmasını yasaklamışlardır. Bu bilgiler, dil uzmanı Sevgi Özel'in "Dil Kiri, El Kiri" kitabında da vardır.

Dilimizin büyük kurtuluş savaşlarından en önemlisi de yakın tarihimizdeki büyük kurtarıcı, büyük devrimci Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde başarılan Dil Devrimimizdir. Dil Devrimi; Türkçenin ne kadar zengin, ne kadar güçlü, ne kadar güzel bir dil olduğunu ortaya çıkarmıştır. Türeme gücü ve yeteneği ile hem ne kadar köklü hem de geleceği ne kadar parlak bir dil olduğu anlaşılmıştır.

Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'na bakarsanız; Türk dilinin geleceği öylesine parlaktır ki; "Türk dili, ender matematiksel yapısı ile bir dünya dili, dünyanın bilim dili olacaktır" diyor ve İngilizcenin dünya dili olacağı yolunda ileri sürülen görüşleri de şu biçimde karşılıyor:

"İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyayı nüfuzları altına almak için ortaya atılan -dünya dili İngilizce olacak- şeklindeki Amerikan palavrasını, Türkiye'deki dangalaklar ve satılmışlar dışında, hiç kimse yutmadı..."

Sevgili Prof. Sinanoğlu, dünya dili olacak bir dil varsa, bunun Türk dili olabileceğini öngörmektedir ki; sevinçle, övünçle ve gururla bu görüşe katılıyoruz.

Dil Devrimi ile Türk dilinin kutsal kurtuluş savaşını kazandık. Ancak; dilimiz son zamanlarda yeni bir saldırıyla karşı karşıya kaldı. Bu da yine büyük Atatürk'ün ünlü "Gençliğe Sesleniş" söylevinde sözünü ettiği "dahili ve harici bedhahların" yani; iç ve dış düşmanların marifeti olarak karşımıza çıkıyor.

Bu konuda yine Prof. Sinanoğlu'nun bilgisine başvuralım. Prof. diyor ki:

"Türkçeye İngilizcenin karışması, İngiliz ve Amerikan gizli servislerinin 1953'den itibaren Türk Milli Eğitimine el atarak Türk okullarında eğitim dilinin İngilizce yapılması ile sağlanmıştır ki; bu bir sömürgeleştirme oyunudur."

"Eğitim dili anadilden olmazsa yabancı dille eğitim alan kişi Türkçe terimler türetmek, ana dilini güzelce konuşmak, geliştirmek şöyle dursun, konuşurken, yazarken aklına mevcut Türkçe sözcükler bile gelmez. Yarım yamalak İngilizce laflar geveler. Anglomanca dediğim tarzanca dil ortaya çıkar."

Atatürk devrimlerinin hepsi de yaşamsal önem taşır. Bu devrimlerin içinde Dil Devri-

mi'nin ayrı bir önemi vardır. Büyük devrimci Mustafa Kemal Atatürk; "Türk demek Türkçe demektir. Türk dili, Türk Milleti için mukaddes bir hazinedir. Ülkesinin yüksek istiklalini koruması bilen Türk Milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır" diyor.

Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal, ülkesinin bağımsızlığını korumanın yolunu göstermiştir. Dil Devrimine başlandığı yıllarda bu devrime direnmesi doğal karşılanabilir. Çünkü Osmanlı döneminde yetişmiş, Osmanlıca eğitim görmüş kuşaklar; Arapça, Farsça sözcük ve deyimlerden arınmış, bu sözcükler yerine o güne kadar karşılaşmadıkları sözcükler girmiş Türkçeyi anlamakta ve kullanmakta zorlandılar. Bu kimseler iyi niyetli kişilerdi... Dilden Arapça ve Farsçanın ayıklanmasını bir yoksullaştırma gibi algıladılar. Onları hoş görmek gerekebilir.

Ancak, Cumhuriyet döneminde yetişmiş, Cumhuriyet okullarında eğitim görmüş oldukları halde, öğrendikleri iki kırık Osmanlıca ile Türk Dil Devrimine dil uzatmaya kalkanların iyi niyetinden söz edilemez. Onlar; "Dilimizi yoksullaştırdılar !" derler, ki onlar öyle de demez; "Lisanımızı fakirleştirdiler!" derler. Onların bu sözlerinde iyi niyet, içtenlik, dürüstlük aramak boşunadır.

Onlarınki; düpedüz Türk diline düşmanlıktır. Bunun türlü nedenleri vardır. Siyasal görüş ve tutumları nedeniyle Atatürk devrimlerine karşı olanlar... Dinsel tutum ve davranışlarıyla Atatürk devrimlerine karşı olanlar... Yobazlar, gericiler körü körüne Osmanlılığa ve Osmanlıcaya bağlanmış oldukları için Atatürk devrimlerine karşı olanlar, Atatürk devrimlerine şu ya da bu nedenle karşı olanların Dil Devrimine de karşı çıkmaları doğaldır...

Bunları hoş görebilir miyiz? Neden hoş görelim? Türk halkını karanlıklardan kurtarmayı amaçlamış, Türk halkının çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkacağını öngörmüş olan Atatürk devrimlerine karşı olan, halkımızın yücelmesine karşı demektir. Dil Devrimine karşı olan da dilimizin yaşamasına karşı demektir. Biz onları hoş görebilir miyiz?

Neyse, bu konuda söyleyecek pek çok söz var ama biz işimize bakalım. Bir sonraki sayıda tekrar buluşmak dileğiyle.

(Devam edecek)

BİNİP KIRATA

Halit HOCAOĞLU

Şöyle bir coşupta, binip kır ata,
Doğduğum yerlere varmak isterim,
Destanlar söyleyip eski Fırat'a
Hak Deyip Ağın'da durmak isterim.

İçki içmiyordum, perhizi bozup,
Vatan hasretiyle köpürüp azıp,
Ağın'a uzunca bir destan yazıp,
Kadehimi burada kırmak isterim.

Ağın'da geleneksel düğün anında,
At eğlenirdi bir başka yanda,
Eli kulağa atıp ben bu meydanda,
Düğüne Hoyratla girmek isterim.

Rahmetli Gani'nin gımatasiyle,
Gariban Dilo'nun keman sesiyle,
Hozalpuru, Vahşen'i, Andiri'siyle,
Ağın'da bir âlem kurmak isterim.

Ağın yöresinin yaban gülünü
Kenarı hareli mor sümbülünü,
Üçdutlar, Yazılar, Davar Önünü
Görüpte murada ermek isterim.

Benden yorgunsa da, bakmaz yaşına,
Kendinden yönelir, mezar başına,
Tüm geçmişlerimin mezar taşına,
Hasretle yüzümü sürmek isterim.

Ağın ezgisiyle Türkler yakan,
Kekiği, reyhanı mis gibi kokan.
Eskiden köpürüp delişmen akan,
Fırat kenarını görmek isterim.

Destanı ömrümün, gençlik çağının,
Başı mor dumanlı Munzur Dağının,
Hasretini çektiğim güzel Ağın'ın,
Nevruz, nergisini demek isterim.

İsterim şu anda Ağın'a dönüp,
Ol kıblegâhı bir daha görüp,
Yüzümü, gözümü burlara sürüp,
Postumu Ağın'a sermek isterim.

Fırat şahlanınca gem vurulmazdı,
Suyu coşkun akıp, hiç yorulmazdı,
Boz bulanık olup, tüm durulmazdı,
Şahlanmış halini görmek isterim.

Garibim, adımsa Halit'dir benim,
Şahsen Ağın'lıyım, Hocagil'denim,
Yaş zevale erdi, artık neylerim,
Defteri Ağın'da dürmek isterim.

Bizim çocukluğumuzda hazır oyuncak bilinmezdi. Bazen büyük şehirlere gidip gelenler çocuklarına düdüğü, mızıkalı asker, at gibi şeyler getirirlerdi. Bu şanslı arkadaşların çevresinde imrenti, biraz da kıskançlık duyguları ile toplanır, sonra kendi yapımız olan oyuncaklarımıza dönerdik.

Kız çocukları bir asma çubuğunun ucuna sardıkları paçavra yuvarlağını pullarla, ipekli örtülerle süsler, gövdesine de elleriyle diktikleri elbiseyi giydirecek bebeklerini tamamlarlardı.

Erkek çocuklar genellikle büyüklerden dinledikleri harp hatıralarının etkisiyle tüfek, tabanca, yay-ok, yaş söğüt dalından atlar yaparak oynarlardı. Söğüt kabuğundan gösterişli üniformalarımız, meşe palamudundan cephanelerimiz vardı.

Bir gün basit oyuncaklarına daha mükemmel karıştı. Salih Dayı, kendine bir "Fölt" yapmıştı. Bu; tahtadan yontulmuş, kundağa teneke çemberlerle bağlanmış, şemsiye sapından namlulu, minyatür bir tüfektir. Urgandan askısı vardı. Böyle bir fölte sahip olabilmek, o günler için erişilmez bir amaçtı. Günlerce uykum kaçtı. Rüyalarım süslü, gösterişli föltlerim oluyor, uyanınca hayal kırıklığına uğruyordum.

Bir gün; Salih Dayı'ya yalvardım. "Bana da bir fölt yapar mısın?" dedim. "Bir eski şemsiye ile 10 kalıp bastık getir yapayım" dedi. Bastık kolaydı. Aba'nın sandığından görülmeden alabildim. Ya şemsiye!.. Onu da buldum. Amcamın İstanbul'dan getirdiği şemsiye vardı. Varsın yeni olsun. Bana fölt yapılacaktı ya!.. Hareketlerimin iyi şeyler olmadığını duyduğum korku, heyecan ve burukluktan anlıyordum. Fakat bir götlün gönlümü sürükleyen cazibesine de karşı duramıyordum. Şemsiye ve pestili Salih Dayı'ya götürdüm. Hemen oturdu. Şemsiyeyi bozdu, kesti, önceden yaptığı bir kundağa oturttu. Urgandan askı da yaptı.

Sevinçten uçuyordum. Föltü omzuma takım. Kendimi on beş yaş daha büyümüş, cephe-

ye giden bir kahraman sanıyordum. Salih dayı ile Lollar'da "Davar Yatağı" denilen yere gittik. Beline içi kara barut dolu bir toluk (kabak) bağlamıştı. Etrafımızı kalabalık bir grup çevirdi. Fölte önce barut, sonra sıkılık kondu... Kurşun çubuktan kesilmiş köşeli saçmalardan da yeteri kadar dolduruldu. Sonra gene sıkılık... Ağaç bir harbi ile iyice sıkıştırıldı. Bu işin ustası Salih Dayı idi. Diğer çocuklar ve delikanlılar ilgi ile yapılanlara bakıyorlardı. Bir hedef yeri arandı. En uygun yer olarak Şakirgil'in Fatma Bacı'nın kanatlı kapısı seçildi. Hayrullah, odun kömürü ile bir daire çizdi. Atış yapmaktan korktuğum için Salih Dayı föltü kaldırdı, hedefe nişan aldı... Ateşli bir çubuk, yemleme barutuna dokunduruldu.

Kulaklarımızı delen bir patlama oldu. Hep birlikte kapıya koştuk... Hedefin ortasındaki çürük tahta delik deşik olmuştu. O anda, içeriden bir feryat yükseldi. Kalabalık karıştı. Föltümün omzuma takıldığını ve grubun çil yavrusu gibi kaçtığını gördüm. Ne yapacağımı şaşırılmıştım. İhtiyatım dışında bir etki ile kapının mandalını çekerek içeri süzülüm. Fatma Bacı, "Yandım, öldüm..." diye yerde kıvranıyordu. Görünürde kan izi yoktu. Omuzlarından tutarak kalkmasına yardım ettim, "Vurulmadın korkma" diyerek cesaret verdim. Eliyle şüphelendiği yerlerini muayene etti. Kendini toplayınca şaşkınlıkla bana baktı.

Omzumdaki föltü gördü ve föltümün patlamasından daha korkunç bir sesle bağırdı. "Seni iriskinin dölü seni, bunu sen patlattın he mi?.."

Ve bir anda sırtıma yumruklar inmeye başladı. Kimildamadan, korunmadan nefis bir dayak yedim.

Suçlarımı kabullenmişim. Yaptığım zarar yetişmezmiş gibi, bir insanın hayatına mal olacak düşüncesizlik, dikkatsizlik ve başı boşluğa alet olmuşum. Günahımın kefareti Fatma Bacı'nın yumrukları altında gururla ödedim.

Nur içinde yatsın...

.... VE SİVAS DEMİRYOLU İLE TANIŞTI

Altan İLTER

Kurtuluş Savaşı, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlayan ve şanlı tarihimize altın harflerle yazılan savaşların tümüne verilen bir ad...

26-30 Ağustos 1922 tarihleri arasında devam eden ve Mustafa Kemal tarafından idare edildiği için “Başkumandanlık Meydan Muharebesi” adını alan savaş da, Kurtuluş Savaşının hemen hemen son halkasını oluşturuyor.

Nitekim, bu muharebenin hemen bitiminde, Eylül ayı başında; M. Kemal, Orduya yayınladığı bildirinin sonunu “Ordular! ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!” sözleriyle noktalayarak, kesin sonuca ulaşmayı hemen istiyordu.

Çok sürmedi... Türk Orduları, İtilaf Devletlerinin aşırı yardımlarıyla Anadolu içerilerine kadar inen Yunan Ordularını takip ederek, 9 Eylül 1922’de İzmir’de denize döktü.

Savaş kazanılmış ve yeni Türkiye Cumhuriyetinin temelleri bir daha sarsılmamak, yıkılmamak üzere çok sağlam atılmıştı 30 Ağustos 1922... Kurtuluşumuzu simgeleyen bu önemli tarihi ulusça “Zafer Bayramı” olarak kutlamaya devam ediyoruz.

Zaman Tüneli’nden bu tarihten 8 yıl sonrasına, günümüzden ise tam 79 yıl öncesine kayıyoruz. Tarih 30 Ağustos 1930... Aynı güne rastlayan bir başka mutlu olay daha.

Anadolu’yu çelik bir ağ gibi sararak, 153 yıldır hiç durmadan dönen tekerlekleriyle ülke ekonomisine turizmine, sosyal ve kültürel yaşantısına sayısız katkılarda bulunan Demiryollarının, Sivas’a ilk kez ulaştığı tarih olan 30 Ağustos 1930’da düzenlenen açılış töreni, yazımızın konusunu oluşturuyor. Hepsi birer tarihi belge niteliği taşıyan yazımızın (*) ilginizi çekeceğini umuyoruz.

* Yazı dizisinin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmayarak orijinal şekliyle aynen alınmıştır. Ancak, bazı sözcüklerin daha iyi anlaşılabilmesi için anlamları parantez içerisinde verilmiştir.

Dönüyoruz o günlere... Samsun-Sivas hattı İşletme Müfettişi Mühendis H. Yakup Bey, Sivas hattının yapılma zorunluluğunu, gelişmeleri ve kutlama töreninin başlangıcını şu şekilde ifade ediyor.

“...Haydarpaşa-Ankara demiryolunun senelik hâsılatı kilometre başına (15.000) Franga çıktığı zaman; Anadolu Hattı idaresi; Ankara’dan Kayseri’ye bir demiryolu yapacaktı.

1908 senesinde bir fermanla Anadolu Demiryolu Şirketine verilmiş olan Ankara-Sivas hattının inşaat imtiyazında mevcut birçok şartlar meyanında Kayseri ve Konya hatlarının varidatı (gelir) fazlalaşınca, Sivas ve Diyarbakır (Diyarbakır) üzerinden Bağdat hattına bağlanacağı kaydı da vardı. Fakat bu inşaatı başlamak imkanı hasıl olmadı.

Nihayet; Umumi Harbin ilanı sıralarında bu hattın kudret ve kıymeti anlaşıldı ve büyük bir ehemmiyet verildi.

Harbiye Nezaretine merbut (bağlı, ilişik) olarak teşkil edilen “Askeri Demiryollar ve Limanlar Müdiriyeti Umumiyesi”nce ve “Ankara-Erzurum” namı altında başlanan bu hat inşaatı, ancak Umumi Harbin ilcaatı (mecbur etmeleri, zorlamaları) ile terakki (ilerleme, gelişme) edebiliyordu, Ankara’dan İzzettin beline kadar 125 kilometresi noksansız ikmal edildiği halde, asıl hat malzemesi ferşiyesi (serme, yayma malzemesi) temin, tedarik edilmemişti.

Bu kısım (125 km.) üzerinde uzun bir müddet dekovil işletmesi tesis edilmiş ve milli mücadele günlerinde pek çok hizmet etmiş, Büyük Gazimizin büyük nutuklarında da bu hizmete işaret buyurulmuştur.

Bu hat, milli mücadele senelerinde yeni bir teşkilatla Nafia Vekaleti (Bayındırlık Bakanlığı) emrine alınarak (1924) tarihli bir kanunla (6,5) milyon lira tahsisat kabul olundu ve bu tahsisatla “Ankara-Sivas” namıyla yeniden inşaatına başlandı, yahut inşaatına de-

vam olundu.

Hat; 1925 senesinde 204. kilometrede Yerköy'e, 1927 senesinde 382. kilometrede Kayseri'ye ve hummalı bir faaliyet ile nihayet 30 Ağustos 1930'da Sivas'a girmiş bulundu.

Sivas'ın işletmeye açılma şenliklerinde bulunmak üzere Büyük Millet Meclisi azaları, Ordu Müfettişleri ve Kolordu Kumandanları, Şark Demiryolları Umum Müdürü, Yüksek Mühendis Mektebi, Nafia Mektebi rektörleri, Devlet Şurası reis ve azaları, mühendislik âleminin hemen kısmı azamı, hulasa memleketimizin idare ve teşkilat şubelerinin mümessilleri kâmilan davet edilmişti. Davetlileri Sivas'a getirmek için ikisi Haydarpaşa'dan, biri de Ankara'dan olmak üzere üç muhtelif kadar tahrik (yola çıkartma) edilmişti.

Bunlardan birinci katar (29.8.1930) tarihinde 16.30'da Ankara'dan hareketle (30.8.1930) günü saat 11.40'ta, (28.8.1930) tarihinde Haydarpaşa'dan 20.00 ve 22.45 saatlerinde hareket eden iki ayrı katar ise (30.8.1930) günü sırasıyla 13.07 ve 15.00'de Sivas'a geldiler.

Demiryollar siyasetinin azimkâr kumandan ve müdafii, mühendislik âleminin büyük hamisi İsmet Paşa hazretleri ile Nafia Vekilimizi ve diğer Vekilleri hamil (üzerinde taşıyan) katar Sivas'a geldiği dakikada, için için kaynayan heyecanlara bir coşkunluk, bir taşkınlık geldi, selam vaziyetinde askeri kıta'lar muzikalariyle, mektepliler neşideleriyle bir toplulukta okunmaya değer şiir) ve bütün halk gözyaşlariyle bu coşkunluğu artırdılar, bir alkış tufanı: (yaşa, sağ ol, var ol) feryatları koptu."

Sivas Garı civarında yapılan kutlama töreni Sivas Belediye Reisi Sabri Beyin konuşması ile başladı. İkinci konuşma ise Sivas Numune Hastanesi Hariciye Şefi Op. Doktor M. Necdet Bey tarafından yapıldı. Necdet Beyin çok duygulu, vatan sevgisi dolu, bir şiir kadar akıcı ve günümüz Türkçesine çok yakın olan konuşma metninin bir bölümünü aşağıda sunuyoruz.

"Adlı ve sanlı vatandaşlar,

Gözümüz aydın... İşte tren geldi. Anadolu ovalarından kıvrıla kıvrıla akıp giden şu demiryolu Cumhuriyetin (Cumhuriyet) çelik koludur. Artık Sivas hiçbir yere uzak değildir. Şimdi Ankara bize bir günlük yoldur.

Hemşeriler,

Toprağın beline niçin çelikten kuşak bağlıyoruz? Dağların bağrını, ovaların göğsünü, derelerin üstünü neden delip deşiyoruz? Nedir bu demirler, bu uzun uzun; bu çapraz çapraz yatan demirler nedir? Nedir bütün bu şeylerin manası vatandaşlar.

Anlatayım:

Toprağın beline vatanın bir zerresi bütününden ayrılmasın diye o kuşağı bağladık. Dağların bağrını dertleri nedir diye yarıyoruz. Ovaların göğsünde hazineler arıyoruz. Bu demirleri, bu uzun uzun uzanan, bu çapraz çapraz yatan demirleri vatanın yüreğine Cumhuriyeti perçinlemek için çaktık; çıkmasın diye mihladık.

Vatandaşlar,

Bu demirleri toprağın pasını silmek için bu yerlere döşedik. Sarı başaklı ekinleri altına çevirmek için uç uca ekledik.

Ankara-Sivas arasını on günden bir güne indiren işte bu demirlerdir. Kurak tarlalarla, kıraç ovalara bolluk ve zenginlik getiren işte bu demirlerdir. Şimdi bir lira eden bir rupla (tahıl ölçeği) tahılı, yarından sonra beş liraya çıkaracak işte bu demirlerdir.

Bu demir değil, altın yoludur. Artık ekin vatandaşlar. Şu ovanın yüzünü türlü türlü, renkli renkli çiçeklerle süsleyin. Sivas yazılarının ekinleri rüzgâr esdikçe nazlı nazlı sallansınlar. Bu yolun iki yanını uzun boylu yeşillikler kaplasın. Şu makina bu yolda koşup sıcağı andıkça, ateşin içindeki su ile değil, etrafındaki ekinlerin rüzgârıyla soğusun.

Arkadaşlar,

Yol yerin damarıdır. Nabızı çarpmayan top rak kangren olmuş demektir. Toprağın yaşayabilmesi için vücudumuzu saran kan damarları gibi onun vücudunu da yol damarları sarmalıdır. Toprağın nabızı, insaninki gibi bir dakika durmadan işlemelidir. Bir yolun kıymeti

bir derenin değerinden daha az değildir. Bir ekini yetişene kadar su, yetiştikten sonra yol besler.

Adlı ve sanlı Paşa,

Yüzünü ilk defa görüyorum. Fakat yüreğini ve işini evvelden tanırım. Gönlüm sana dünden vurgundur. Bir gün vatan işlerinde bunalırsan hiç düşünmeden yine bizi çağır, parmağının gösterdiği yere gözlerimizi kırpmadan başlarımızı uzatırız.

Kutlu Paşa,

Ankara'ya döndüğün zaman Ulu Gaziye de ki:

İçinde dünyanın en büyük kararını verdiği Sivas'tan geliyorum. Onun ovasında kadın erkek, çocuk toplandık. Bir ucu Ankara'da senin kalbinde olan Sivas demiryolunun açılma şenliğini yaptık. Sivasslılar seni sevgi saygı ve göresle (özlemle) andılar.

30 Ağustos'ta senin Dumlupınar'da, benim Sivas'ta kazandığım zaferi çalgınca alkışladılar.”

Necdet Beyin bu duygulu ve ateşli konuşması topluluğu galeyana getirdi. İsmet Paşa sevinç gözyaşları içerisinde Necdet Beyin elini sıkarak, tebrik ve teşekkürlerini ilettikten sonra, bu günün anısına özel olarak imal ettirilerek törene katılan davetlilere dağıtılmış bulunan demiryolu madalyası göğsünde olduğu halde, konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıktı.

İsmet Paşa sık sık alkışlarla kesilen ve hal-kın büyük coşku içerisinde dinlediği birbuçuk saat süren konuşmasında; ülkenin iç ve dış sorunları, demiryolu politikası, tekel, vergi vb. konulara geniş bir şekilde değindikten sonra, sözlerini şu sözcüklerle tamamladı.

“Bu hatlar Türk işçisinin, Türk fenninin çetin ve muzaffer bir imtihanıdır. Mühendislerimize ve bütün işçilerimize vatan müteşekkirdir.

Devletimizin reisi olan Büyük Reiscümhurun Aziz namını bu büyük eserin önünde minnet ve hürmetle yâd etmek vazifemdir. Onun yüksek adını bu politika münakaşaları arasında zikretmemek için çok cebri nefset-

tim. Fakat netice alındıktan sonra uğradığımız tarizleri düşünürseniz yedi seneden beri yürüdüğümüz bu çetin yolun bir hükümetin takati haricinde kaldığını, yedi senede alınabilen neticelerin hükümetlerin kifayeti mahsulü olmayacağını tasavvur edersiniz. Doğru bir istikamette bir milleti sebat ile yürütebilmek ve ondan böyle muazzam eserler çıkarabilmek, ancak büyük devlet reisinin iktidarı dahilindedir?

Bu muazzam eser, Gazinin Türk milletine yaptığı sayısız hizmetlerin bir yenisi, bir güzeldir.”

İsmet Paşa alkışlandı, alkışlandı ve bu alkış uzun süre durmadı. 30 bini aşkın kişinin “Yaşasın Büyük Gazi, yaşasın mübeccel (yüceleştirilmiş) Cumhuriyet, yaşasın İsmet Paşamız” nidaları, Sivas'ın tarih kokan cadde ve sokaklarını dakikalarca çınlattı...

İsmet Paşa konuşmasının bitiminden hemen sonra, saat tam 17.00'de; Sivas'ı medeniyet alemine açacak, şanlı tarihine yeni bir sayfa ekleyecek olan tören kurdelesini kesti... O anda üç ayrı hat üzerinde bekleyen ve birer gelin gibi süslenmiş olan 3 katar, lokomotiflerinin bitmek tükenmek bilmeyen düdük sesleriyle ve nazlı bir yürüyüşle Tak'ın altından geçerek, Sivas'ın tarihi kalelerine doğru yavaş yavaş yol almaya başladılar.

İşte o anda Anadolu Ajansı da; İsmet Paşanın Ulu Önderimiz Mustafa Kemal'e çektiği aşağıdaki zafer telgrafının metnini tüm dünyaya duyuruyordu...

Büyük Reiscümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine,

(922) senesinde; bu gün, Türk milletinin varlığını tarihin ebedi köşesine demir pençenizle hakketmişsiniz, 930'da aynı gün Türk milletine muazzam bir hediye ettiniz ki: bu yeni eserin bin faydasının başındaki manası; Türk milletinin başına on sene evvel gelen belaların ati için dermanını yarı yarıya kırmış olmaktadır.

Hükümetin minnet ve tebriklerini kabul buyurmanızı dilerim; büyük ve muzaffer Reiscümhur Hazretleri

30 Ağustos 930

Başvekil İsmet

MADENCİ YOLU

Günerkan AYDOĞMUŞ

Az aşağıda, dut ağaçlarının arasında kaynayan soğuk su, nice bağı yanık Anadolu insanının yüreğini serinletmişti. Yaz aylarının yakıcı sıcaklığında ekin deren çilekeş rençberler, bu soğuk suyun soğukluğu ile serinlenip gayretleşir ve yeniden oraya, tırpana sarılırlardı. Bu suyun az üzerinden geçen eski bir yol vardı; çevrede bu yola “Madenci” ya da “Madence” yolu derlerdi. Aslında tarlaların arasından kıvrıla kıvrıla uzayarak giden bu yol, nice zamandır yolcusunu kaybetmişti. Üzerinde yabancı otları ve çeşitli çalılar bitmiş, bu sebeple uzaktan bakıldığı zaman sanki uzayıp giden bir ot şeridini andırıyordu Anadolu’da bu yol gibi daha nice yollar vardı; dünün kervan yolları, orduların akıp gittiği Kral Yolları, Türkmen kollarının geçtiği akıncı yolları gibi... Bugün o yollar kuş uçmaz, kervan geçmez Anadolu dağlarında ottan bir şerit gibi uzayıp giderler!.. Çoğumuz bunların eski bir yol olduğunu bilmeyiz bile... Madenci Yolu’nu ben son zamanlarda öğrenmişim! Çocukluğumun geçtiği bu topraklarda uzayıp giden Madenci Yolu’nu Osman Dayı söylemişti bana.

* * *

Bir temmuz ikindisinde, Üç Dutlar’daki soğuk pınardan suyum içmiş, Madenci Yolu’nun kenarındaki bir badem ağacının gölgesine oturmuş etrafı seyrediyordum. Şu kocaman Yazıyı kaplayan altın sarısı ekinler ne kadar da güzeldi! Az ötede tarlasını deren Osman Dayı elinde su kabıyla gelip yanıma oturdu. Bir süre havadan sudan konuştuk. Osman Dayı sözün bir yerinde önümüzde uzayıp giden otlu şeridi göstererek? “Biz artık şu Madenci Yolu’na döndük!” dedi. Orasının yol olduğunu ilk kez o zaman anlamıştım. Meğer orası eskinin işlek bir yolu imiş! Nice tüccar kervanları geçmiş üzerinden. Seferberlik yıllarında Yemen’e, Kafkaslara askerler hep bu yol üzerinden gitmişler. Bu yol gece dememiş, gündüz dememiş hep yolcu taşımış. Osman Dayı’nın dediği gibi, bugün tek başına, garip ve terk edilmiş bir şekilde uzayıp gidiyor... Sanki onun üzerinde geçmişin verdiği bir yorgunluk vardı. Madenci Yoluna daha bir dikkatle bakmaya başla-

dım!.. Ta, karşı sırtlara doğru uzayıp gidiyordu. Üzerinde yeşeren otlar ise yazın kavurucu sıcaklığına dayanamayarak kurumuşlardı. Yol kenarında sıralanan kayalar artık gün ışığını bile görmüyordu. “Otlar nasıl da üzerlerini kaplamış” dedim. Osman Dayı gülümsedi ve “Tabii kaplar, atların, katırların ve eşeklerin asırlar boyu döktüğü gübreler onları büyütüyor!” dedi. Ben bu haliyle o yolu, saç sakalı birbirine karışmış pir-i faniye benzetiyordum. Bugün tek yolcusu olmayan bu yol, geçmişin verdiği yorgunlukla derin bir sükûta dalmıştı... Nice yolların şimdi neden kullanılmadıklarını düşünüyordum. O zamanlar yollar mutlaka tabiatın zorluklarına göre çizilmişti. Ya şimdi, insanoglu bu zorlukları bir kalemde silip atmış, aşılma-yan dağlara yol açmış, geçit vermeyen sulara köprüler kurmuşlar. O günün yollarını daha da kısaltmışlardı. Ben bunları düşünürken Osman Dayı, “Ekinlerin kalkmasını bekliyorum!” dedi. Daldığım bu düşüncelerden sıyrılarak Osman Dayı’nın yüzüne baktım, “Ekinler kalkınca ne olacak ki?” dedim. Osman Dayı, “Sen burada olursan bu yolun son yolcusunu birlikte yollarız...” dedi. Bu yolcu kimdi, neyin nesi idi akıl edip de bir türlü Osman Dayı’ya soramamıştım!

Aradan bir aya yakın bir zaman geçti; bir gün Osman Dayı bir çocukla beni evden çağırttı. Evine vardığımda o kapıda beni bekliyordu, “Seninle Madenci Yolu’na gideceğiz” dedi. Sonra da, “Hatırlarsan sana ekinler kalksın, bu yolun son yolcusunu birlikte yollayalım demiştin!” Osman Dayı’nın o gün söylediği sözleri hatırlayıverdim. Hiç ses çıkarmadan Madenci Yolu’na doğru yürümeye başladık. On dakika sonra o eski yola ulaşmıştık. Daha önce altın sarısı ekinlerin kapladığı bu kocaman Yazıda ekinlerden eser kalmamıştı. Yazıya garip bir sessizlik çökmüştü! Yolun kenarında oturduğumuzda kurumuş otların birkaç metrelik yerini birlikte temizledik. Ben uslu bir çocuk gibi söylenenleri yapıyordum. Bir süre sonra Osman Dayı yerinden doğrularak havayı kontrol etti? “Rüzgâr iyi” dedi. Az sonra da cebinden çıkardığı kibritle temizlediğimiz yerden ilerideki otları tu-

tuşturdu. Bir süre yanan otlara baktıktan sonra, “Gel şurada oturalım” dedi. Alevle karışık bir duman yolu takip ederek gidiyordu. Az sonra bu alev ve duman şeridi ta, karşı sırtlara kadar uzandı. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, bu koyu duman çok uzaklardaki bir tepeyi aşmak üzere idi ki, Osman dayı, “O gider daha, yolun sonuna varır mı bilemem ama, ardında sadece bir kül, bir de koyu bir siyahlık bırakır!..” Duman tepesi aşana kadar oturup birlikte seyrettik. Neden sonra Osman Dayı, “Gayri son yolcusu da gitti Madenci Yolu’nun! Kalkalım...” dedi. Sonra da derinden derine içini çekerek, “Bizim de son yolculuğumuz böyle olacak, geride bir avuç kül koyacağız!..” diye mırıldandı. Birlikte kalkarak eve doğru yola koyulduk. Ben arada bir dönüp karşı sırtlara bakıyordum. Yol boyu süren duman tepesi çoktan aşmıştı...

Bu olaydan yıllar sonra her Madenci Yolu’na uğrayışta, Osman Dayı’yı hatırlıyorum; Onunla hep sessiz, soluksuz konuşuyoruz. Birlikte yolla-dığımız son yolcunun izleri halen silinmemişti. Ama yol üzerinde yeni yeni otlar yeşermiş ve yeniden kurumuşlardı!.. Osman Dayı’nın titrek sesi halen kulağımda çınlıyordu, “Sen bakma bu yeni yollara, bir gün onlar da eskiyecek. Tıpkı Madenci Yolu gibi!... Ve insanoğlu yeni yollar arayacak...”

Evet, bir insan ömrü gibidir yollar; üzerinden yıllardır gelip gideriz ama bu yolların da bir gün öleceğini hiç düşünmeyiz!.. Bugün de üzerinden geçip gittiğimiz nice yollar var ki, bilinmeyen yerlere doğru uzayıp giderler... Kimi gurbete götürüyor bizi, kimi sılaya, kimi savaşa, kimi barışa, kimi de zafere ulaştırıyor. Bu yolların amacı insanoğlunu hedefine en kısa ve en rahat bir şekilde ulaştırmaktır. Asırlardır yollar bu amaçla açılmıştır. Ama çağlar değişip teknik gelişince, bir de bakmışsınız ki bizim en kısa dediğimiz, en rahat yürüdüğümüz yollar uzun gelmeye, can sıkımaya başlamıştır. İşte o zaman yeni yollar aramaya koyulmuşuz. Ve açılan bu yeni yollardan geçerken eski yolları hatırlamayız bile... Böylece ulaşılmaz dediğimiz hedefler kısaldıkça, aradaki mesafeler de neredeyse bir sigara içimlik zamana dönüşür. Tıpkı Madenci Yolu’nda olduğu gibi. Eski yollar-dan geriye ise sadece silinmeyen bir kara leke kalır! Öyle değil mi?

RAHAT DEĞİLİM

Ali SEYHUN

Bugünlerde hiçbir şey
rahatlatmıyor beni

Ne o,
Ne şiir,
Ne hüzzam.

Bir an gergin yaydaki ok gibiyim
Ve bir an,
Kaplumbağa gibi yavaş, bezgin

Bugünlerde hiçbir şey
rahatlatmıyor beni

Ne o,
Ne şiir,
Ne hüzzam.

SAATLER

Ali SEYHUN

Zaman cellatı saatler

Kim peydahladı sizi?

Nedir bu aceleniz?

Durun, gitmeyin

Kıymayın bana

Sevgilim yanımda

OYUN VE OYUNCAK

Duygu Çataltaş ÇALIŞIR

Oyun; çocuğun dış dünyayı keşfetmesini, doğal ve aktif şekilde öğrenmesini sağlayan, taklit becerilerini geliştiren, günlük yaşantısı, anne-baba ve çevresi ile ilişkileri hakkında bilgi veren bir araçtır. Eğlencenin yanı sıra oyun, çocuk için en önemli “iş”tir. Büyümenin önemli bir parçasıdır.

Oyun; çocuğun bedensel, duygusal, sosyal, zihinsel ve dil gelişiminde önemli rol oynar.

Oyunun çocuğun gelişimine etkileri:

Oyun çocuğa; düşünmeyi ve kendi başına karar vermeyi, risk alabilmeyi, sorumluluk almayı, işbirliği yapmayı ve paylaşmayı, çevresini araştırmayı, nesneleri tanımayı ve problem çözmeyi, dikkatini bir noktaya toplamayı ve becerilerini organize etmeyi, kendisini ifade etmeyi, sözlü olarak ifade edilenleri anlamayı, sırasını beklemeyi, başkalarının haklarına saygılı olmayı, kurallara uymayı öğretir.

Ayrıca oyun çocuğun; hayal gücünü, becerilerini ve yaratıcılığını geliştirir, saldırganlık dürtüsünü boşaltmasını sağlar, değişik sosyal rolleri denemesine, duygularını dışa vurmasına olanak sağlar, dil ve kas gelişimini hızlandırır ve güçlendirir, sosyalleşme becerisini destekler, problem çözme becerisini geliştirir.

Oyuncak:

Gelişimi hızlandıran, hayal gücü ve yaratıcılığı destekleyen, duyuları uyaran oyun malzemelerine oyuncak denir. Oyuncak, çocuğun yeteneklerini geliştirirken, seçme ve karar verme becerilerini de destekler. Oyuncak, çocuğun renk, şekil, boyut, sayı, büyüklük, ses, yapı ve işlev gibi kavramları öğrenmesini sağlar.

Çocuğun yaş, cinsiyet, ilgi ve gereksinimlerine göre oyun ve oyuncak tercihleri de değişmektedir.

Yaşlara göre gelişim özellikleri ve oyuncaklar:

0-6 ay gelişimi: Bebeklerin çoğu doğumdan itibaren dış uyaranlara karşı açıktır. Bu nedenle de görme, işitme, tatma, dokunma, koklama duyularının geliştirilmesi gerekir. Bebek, doğduğu andan itibaren görmeye ve çevresini algılamaya başlar. İlk 6 ayda çocuk ses, şekil ve renklere karşı duyarlıdır.

Bu dönemin oyuncakları: Yatağın yanına asılan bez kitaplar, yatağın üzerine asılan dönence, çocuğun rahatça tutabileceği değişik boy ve şekillerde çingiraklar, ayna, değişik boyutlarda toplar, basınca veya sıkınca ses çıkaran oyuncaklar...

7-12 ay gelişimi: 7. ayda bebek seslere tepki de bulunmaya başlar. Hem kendi çıkardığı hem de yetişkinden gelen sesleri taklit etmeye çalışır. Uzanabildiği her şeyi yakalamaya çalışır. Eline geçen her şeyi ağzına götürür. Düşen nesneler dikkatini çeker. 8. ayda daha önce yapmadığı yetişkin hareketlerini taklit edebilir. Oyuncakları tanımaya başlar. Resimli kitaplara bakar. Neden-sonuç ilişkileri kurabilir. 9. ayda oyuncakları birbirine vurarak ses çıkarır. “ce” oyunu oynar. Karşılıklı top atma oyunu oynayabilir.

Bu dönemin oyuncakları: Bir elinden diğerine geçirebileceği renkli halkalar, küpler, yumuşak bebek ve hayvanlar, farklı boylarda toplar, iç içe geçen kutular, üst üste takılan halkalar, basit çizimlerin olduğu renkli kitaplar, sesli-müzikli kitaplar, deliklerden atılabilen şekiller, emeklemeyi destekleyecek hareketli oyuncaklar, vurunca-basınca ses çıkaran oyuncaklar, banyo oyuncakları...

1-3 yaş gelişimi: 12-18 ay arası küpleri üst üste koyup kule yapabilir. Kitap sayfalarını çevirebilir. Kalemı kavrayabilir. Çocuk şarkılarına eşlik etmeye çalışır. Şekilleri uygun deliklere yerleştirir. 2 yaşında oyuncakları itip çekebilir. 6-8 küple kule yapar. Dairesel karalamalar yapar. Oyun oynarken kendi kendine konuşur. Resimli kitaplardaki ayrıntılara dikkat edebilir. Şarkılara eşlik edebilir, kendi kendine söylemeye çalışır. 3 yaşında, 9 ve daha fazla küple kule yapabilir. Hikâyeleri dikkatle dinler ve anlatmaya çalışır. Ezbere şir, şarkı söyleyebilir. 10’a kadar sayabilir. Aynı olan nesne ve resimleri eşleştirebilir. Oyun hamurundan kalıplar çıkartabilir, basit şekiller yapabilir. Parçaları birleştirip bütün oluşturmaya çalışır. Yetişkinin günlük yaşamda yaptığı işleri (yemek, ütü, tamir, temizlik gibi) oyunlarında taklit etmeye başlamıştır.

Bu dönemin oyuncakları: İtmeli-çekmeli oyuncaklar, farklı sayıda parçaları olan yapbozlar, boyalar (parmak boya, pastel boya, boya kalemleri), boyama kitapları, oyun hamuru, mutfak seti, doktor malzemeleri, tamir aletleri, araba, kamyon, uçak, tren, orta büyüklükte top, kuklalar, üst üste takıp çıkarılabilen bloklar, bisiklet, kova, kürek, telefon, basit, bol resimli hikâye kitapları, bebek elbiseleri, müzik aletleri (davul, piyano, marakas, flüt), suda yüzebilen oyuncaklar, oyuncak bebek arabası, eşleme kartları, hayvan figürleri...

3-6 yaş gelişimi: 3 tekerlekli bisikleti pedallarını çevirerek kullanabilir. Topu atma, yakalama, zıplatma, tekmeyle vurma gibi becerileri içeren top oyunlarında ustalaşmıştır. Kalemi yetişkin gibi tutar ve başarıyla kullanır. Dramatik oyunu ve çeşitli giysiler giyip kılıktan kılığa girmeyi çok sever; sıklıkla bu oyunları oynamayı tercih eder. 3 küple köprü yapabilir. Makas kullanabilir. Basit resimler çizebilir. 20'ye kadar sayabilir. 5 yaşında örneğe bakarak 6 küple 3 basamaklı merdiven yapabilir. Çeşitli büyüklükteki boncukları ipe dizebilir. Geometrik şekilleri çizebilir. Resmin sınırlarını taşımadan boyar. Bulduğu her türlü malzeme ile yaratıcı şeyler oluşturur. Kalemleri ve boya fırçalarını ustalıkla kullanabilir. Hikâyeleri oyunlarında canlandırır.

Bu dönemin oyuncakları: Uygulamalı oyuncaklar (tamir aletleri, temizlik seti, dikiş seti, ütü gibi), minyatür oyuncaklar (ev eşyaları, çiftlik seti, askerler gibi), kostümler, oyun hamuru, boyalar, farklı sayıda parçaları olan yapbozlar, inşa oyuncakları, basit kutu oyunları (kart eşleme, renk-şekil-sayı kavramlarının öğretildiği oyunlar gibi), abaküs...

Oyuncak seçiminde dikkat edilmesi gereken noktalar:

Oyuncaklar günlük yaşamda kullanılan nesnelerin sembolleridir. Bu nedenle oyuncak alırken cinsiyet ayrımı (kızlara bebek, erkeklere top, araba) yapılmamalı, her çocuğun oyuncak dolabında her iki cinse de ait oyuncaklar bulunmalıdır.

Oyuncak seçerken, anne-babanın istek ve beğenilerinin yerine çocuğun yaşı ve becerilerinin göz önüne alınmalı ve oyuncakın parçaları çocuğun yaşına göre tehlike oluşturmayacak şekilde olmalıdır. Küçük parçası olan oyuncaklar, yetişkin gözetimi olmadan çocuğa verilmemelidir.

Tüylü oyuncakların çocuğun ağzına ve burnuna kaçmamasına özen gösterilmelidir.

Oyuncak dayanıklı olmalı, yıkanabilen ve zehirli boyalar kullanılmamış olanlar seçilmelidir.

Bebeğin yatağına asılan oyuncaklar iyi monte edilmeli, bebeğin üzerine düşmemesine ve iplerinin zarar vermemesine dikkat edilmelidir.

Pille çalışan oyuncaklarda pil yuvasının vida ile kapatılmış olmasına dikkat edilmelidir.

Sivri uçları, kesici kenarları, parmaklarının sıkışabileceği ek yerleri ve gözlerine zarar verebilecek çıkıntıları olmamalı ve sık sık kontrol edilmeli ve kırılan parçalar atılmalıdır.

Oyuncaklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve dil gelişim alanlarının tümünü birden destekleyebilecek zengin uyarıcıları içermeli, çok fonksiyonlu olmalı ve kutuları kilitsiz ve çocuğa zarar verecek kapanma mekanizması bulunmamalıdır.

Anne-babaların çocukla birlikte oyun oynarken yapabilecekleri:

Anne-babanın çocuğun oyununa katılması ebeveynlerin çocuğun gelişimini, ilgi ve becerilerini gözlemlemesini sağladığı gibi aile bağlarını da güçlendirir. Anne-babası ile birlikte oyun oynayan çocuk, yetişkin yaşamında mutlu bir birey olur ve kendi çocuğu ile de oyun oynayabilme becerisi kazanır.

Oyun sırasında çocukla göz teması kurulmalı, oyundan keyif alınmalı ve çocuğun istekleri ön planda tutulmalıdır. Örneğin; ayna karşısında vücut parçaları gösterilip isimleri söylenebilir, çevredeki nesneleri göstermesi ve isimlendirmesi istenebilir.

Nesneleri ve oyun materyallerini tanıması için fırsat verilmeli ve daha sonra bunları nasıl kullanacağı çocuğa gösterilmelidir.

Birlikte kitaplara bakma, müzik dinleme, dans etme, şarkı söyleme gibi etkinlikler yapılabilir.

Oyuncakları birlikte toplayabilirler. Bu şekilde hem çocuk kendisi ile ilgili bir sorumluluk almış olur hem de yardımlaşma becerisi kazanır.

Evdeki artık malzemelerden oyuncaklar yapılabilir. Bu şekilde yapılan oyuncakların çocuk için daha büyük bir değeri vardır.

Oyuncaklar kapaklı kutularda ve çocuğun rahatça ulaşabileceği yerlerde olmalıdır.

Oyun ortamında çocuğun dikkatini dağıtacak kadar fazla uyaran olmamalıdır.

Çocuk oyun oynaması konusunda cesaretlendirilmelidir.

DUT AĞACI DENİLDİ Mİ?

Bedrettin KELEŞTİMUR

Dut ağacı üzerine neler yazıldı, neler anlaşıldı, neler konuşuldu bilemiyorum... Bildiğimiz bir şey varsa, ‘dut ağacının’ odunuyla, yaprağıyla, meyvesiyle her bakımdan ‘kültürümüzle iç içe’ ekonomik bir kaynak olduğu gerçeğidir.

Dünyamız artık, haklı olarak ‘doğal gıda ürünlerine’ yöneliyor. Bu ürünlerimizle ilgili çok ciddi çalışmalar yapılıyor, ‘yeni sektörler’ doğarken, yeni tanımlamaları da beraberinde getiriyor. Bir gözlemci olarak dikkat ederse- nüz, Anadolu’da yol kenarlarına dikilen dut ağaçları; gelen geçen yolcuya gölgelik etmesi, meyvesiyle hayrat olması, börtü böceği, kurda kuşa yem olması gibi doğal bir cazibesi vardır.

Kaynak bilgileri şöyle alt alta sıralarsak, ‘garip yolcunun uğrağındaki’ dut ağacının faydalarını şöyle sıralayabiliriz;

* Aç karnına yenen beyaz dut barsak solucanlarını döker.

* Dutun taze yaprakları ile derideki yaralara ve burundaki kanamalara tampon yapılsa kanamalar durur.

* Ne şekilde tüketilirse tüketilsin iyi bir kan yapıcıdır.

* Sabah aç karnına yenir ve üzerine su içilirse barsakların çalışması temin edilir.

* Beyaz dutun 15–20 gr. yaprağı, 3 su bardağı ile kaynatılırsa iyi bir idrar söktürücü olduğu görülür. Bu terkip aynı zamanda ateş de düşürür.

* İştah artırır, enerji verir.

* Kalsiyum, demir, B1, B2 ve C vitamini yönünden zengindir.

* Karadut şurubu ya da karadutun yaprak ve kabuklarının kaynatılması ile elde edilen sıvı ağız ve boğaz antisepsisinde, diş eti iltihaplarında kullanılır.

Uzmanlar, araştırmacılar ‘gariplerin uğrağındaki’ dut ağacının verdiği meyvede ne kadar büyük bir enerjinin ve şifa kaynağının saklı olduğunu hayretli bakışlarla açıklamaktadırlar.

Artık Türkiye’den, Elazığ’ın Ulukale’sinden dünyanın dört bir yanına ihracatının yapıl- maya başlandığını gördüğümüz bu şifa kayna- ğında; “ağrı kesici, parazit önleyici, mikrop öldürücü, öksürük kesici, terlemeyi artırıcı, idrar söktürücü, yumuşatıcı, balgam söktürü- cü, kan şekerini düşürücü, tansiyon düşürü- cü, diş ağrısını giderici, gözle ilgili, göğüs ve solunum yolu hastalıklarını iyileştirici, sakin- leştirici, kuvvetlendirici” ilmin üzerinde ça- lıştığı ve tanımladığı iyileştirici değerler oldu- ğunu görüyoruz.

Gıda uzmanları bizlere, ‘marka bir içecek- ten’ besleyici değeri yüksek bir içecekten söz ediyorlar, ‘dut suyu.’

Gıda uzmanları bizlere, ‘dut yaprağının yenebilir’ olduğundan söz ediyorlar. Üzüm yaprağından olduğu gibi, ‘taze tut yaprağından sarma’ yapılabileceğini belirtiyorlar.

‘Dut unu’ bizim yöremizin bir simgesi olarak bilinen, ‘dut ve cevizin birlikte ezile- rek karıştırılmasından’ oluşan hakiki bir ener- jii lokumudur.

Bahar mevsiminin o sıcaklığı, o canlılığı ile olgunlaşan ‘dut zamanı’ geldiğinde bizim köylerimizde ayrı bir telaş başlar. O telaşı bü- tün heyecanı ile yaşamak isterim. İnsanın da, o heyecana daha bilinçli bir şekilde katıl- masını arzu ederim.

Dut’un, tamamen organik tek ürün oldu- ğunu söylemeye gerek var mı? Dut ağacında zararlı böceklerin barınmaması, böceklenme- yen tek yiyecek olması onu diğer ürünlerden ayıran bir özelliğidir.

Üzüm ve dutu sürekli birlikte düşünmüşümdür. Her ikisinin bizim kültürümüzde yer alan zenginliğini de birlikte ifade etmeye çalışmışımdır. “Duta, asma çubuğu aşılandığını” veya “dut dalından üzüm yendiğini” düşünmemişizdir. Ama ziraat bunun ‘olabilirliğini’ bizlere haber veriyor.

Dut ürünleri dedik:

Hem beyaz ve hem de karadutun kurusunun özellikle kış aylarında büyük bir zevkle, iştahla tüketildiğini biliyoruz. Özellikle, karaduttan elde edilen ‘meyve suyunun’ bizde pek yaygın olmadığını belirtmek isterim.

Burada, ‘dut lekesini’ ovalanmış dut yaprağının çıkardığını ve bunun da, leke çıkaran formülün kendisinde saklı olduğunu vurgulamak isterim.

Dut pekmezinin, besin değeri çok yüksektir. Halk arasında; kansızlığa, ülser ve mide hastalıklarına, astım ve bronşite iyi geldiği, vücut direncini artırdığı söylenir.

Bizim çok güzel atasözlerimiz vardır, “Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas.” Dut yaprağı bizim geleneklerimizde ‘sabır’ temsil eder. “Dut yaprağı açtı soyun, döktü giyin” derler. Bahara düşen ilk nişan dut ağacıdır!

Tarihimizde, ‘İpek yolu’ bir medeniyet yolu olarak sürekli anılır. O yola ismini elbette ki, ‘dut yaprağı’ ile beslenen, ondan ‘ipek salgılayan’ ipekböceği vermiştir. Ta Çin’den Anadolu’ya uzanan bir yolculuk!

O yolculuğu, o kültürü günümüzde ne kadar devam ettirdik veya ettirme çabasıdayız? Yaklaşık ömrü iki ay olan bir ipekböceğinin, tek bir kozasından bin metre uzunluğunda ‘ipek teli’ üretilir!

Sizlere her haliyle ilham veren bir ağaç, bir böcek ve ders alacağınız gayet tabii bir laboratuvar! Gülcemal Durdu bir şiirinde, “Salladım dut dallarını / Yıldızlar düştü /

İpler yaptım yıldızlardan / Taktım Samanyolu’na” diyor.

Âşık Veysel’in sözleri hikmet pınarı gibi çağlar, “Gizli dertlerimi sana anlattım / Çalıştım sesimi sesine kattım / Bebe gibi kollarımda yaylattım / Hayali hatır et beni unutma / Bahçede dut iken bilmezdin sazı / Bülbul konar mıydı dalına bazı / Hangi kuştan aldın sen bu avazı / Söyle doğrusunu gel inkâr etme / (...) / Sen petek misali Veysel de arı / İnleşiş beraber yapardık balı / Ben bir insan oğlu sen bir dut dalı / Ben babamı sen ustanı unutma.”

Prof. Dr. Metin Saip Sürücüoğlu, “Türklerin besin muhafazası için geliştirdiği pekmez; bir taraftan çabuk bozulan üzüm ve üzüm şirasının dayanıklı hale getirilmesini sağlamakta, diğer taraftan da tatlı ve şeker ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Pekmez, meyve şirasının yoğunlaştırılıp kaynatılması ile elde edilen tatlı bir sıvıdır ve en çok üzümünden yapılır. Üzümün yanı sıra dut, erik, elma, armut, şeker pancarı, karpuz, şeker darısı, nar gibi meyvelerden de yerel pekmezler yapılmaktadır.”

Sürekli bir şekilde ‘ev’, ‘aile’ ekonomisinden söz ettik. Özellikle de yeni istihdamların oluşturulmasında ve bunların desteklenmesinde, ‘bilinçlenmenin’ ne kadar önemli olduğunu sadece, doğal gıda ve şifa kaynağı ‘dut ürünlerinde’ görebiliyoruz. Türkiye’de, insan ve kaynak israfı diye iki kavramı birlikte kullanmak isterim.

Yıllar boyu, ‘dut, üzüm ve kayısı’ şenlikleri yaptık. Mahalli soframızın zenginliklerini bu şenliklerle daha fazla duyurmaya çalıştık. Bilhassa dut ve üzüm ürünlerini yaygınlaştırmak için patentler aldık, Türkiye’mizin birçok illerinde, ‘birlikler’ ve ‘kooperatifler’ kurduk! Şuna gayet iyi inanıyorum ki, ‘gıda sektöründe’ Türkiye, kendi dinamiklerini harekete geçirirse dev adımlar atabilir.

ESKİ KIŞLAR

M. Günay KARNAK

Yağışı hoş olur lapa lapa karları
Alırlar gelberiyi kürüverirler damları
Soğuklarda evin buz bağlamış camları
Küreğiyle açmıştır gideceği yolları.

Nerede kaldı o eski soğuk kışlar
Sobasının üstünde patatesini haşlar
Sofrasına koymuş türlü türlü aşlar
Alır lokmasını yemeğine bismillahla başlar.

Sıvar kollarını yoğurur pekmez helvasını
Çağırır komşusunu, ablasını, dayısını
Yedikten sonra da kaldırır sofrasını
Gelmeyen olursa onlar alırlar havasını.

Yemesi hoş olur pestil, ceviz, sucuklar
Gürül gürül yanar tezek kokan ocaklar
Görülüyor ablalar, Zeynep, Ayşe bacılar
Mehmet Çavuş, Adıgüzel Efendi, Kutup Hocalar.

Uzungil'de Hüseyin Bey, kardeşi Halim
İnanın bunları yazmıyor benim de elim
Andiri'de Ejdergil'in genç Selim
Gelmişken kavununu yiyelim de gidelim.

Kuzgeçe'ye vardım Beşir, Polis ile Saniye
Hattıngil'in Hüseyin, Hacı Yahya haniye
Fayık Uyanık'ın hanımıdır Cevriye
Fatma ile Latif gelmedi niye.

Temürlü'de Kavuncu Ömer ile Kapısız Ahmet
Ölenin cetlerine çıkaralım rahmet
Bunları unutanlarda yoktur merhamet
Rahmet olanlara daima edelim hürmet

Lollar'a gittim hep eski adamlar
Şöyle bir baktım çatı olmuş hep damlar
Kapı önlerinde topluca oturan hanımlar
Hoca Hasan, Saatçi ve yoktu Sırrı Dayılar

Karşıya geçelim Lömen Ağa, kardeşi Sadık
Eskileri yazarsak şöyle bir bir tanıdık
Az ilerde Ahmet satırlara vardık
Bir çay molasıyla orada kaldık.

Lömen Gençaydın, nerde Berberler
Tüccar Emi ile ikinci Ahmetler
Az yukarı çık Hacı İbrahimler
Haniye Sarı Mehmet ile Hasan Dayılar.

Koçan'a vardım Osman ikinci
Elin almış Demirci Rıza koca çekici
Oyunun başında Hüseyin Kahveci
Evleri yok nerde Pireli Bacı.

Haniye Necip Beyler, Müllazimgiller
Baş ağağil'in Zeynep Abla söyler maniler
Kocan İmamı'nın evinde acaba kimler
Belki de unutulmuştur ismi geçmeyenler.

Aşçıbaşıl ile Postacı Ziya
Arabacı ordaymış Fayık'la güya
Bunları da gördüm sanki bir rüya
Hepsini salıverelim gitsinler suya.

Gönderelim bunları geçmesin günler
Ne kadar yaşasan boştur bu günler
Yaşılsan yoktur senin de elinden tutanlar
Bu dünyada yorulup mezarında yatanlar.

Hanife adında bir kızı, Zaza Habib adında bir gencin kaçırması üzerine kızın akrabaları Habib'in peşine düşer ve nihayet Hanife'yi Habib'in elinden alırlar.

Ama Hanife, Habib'in gönderdiği absunlanmış, okunmuş elmalardan birini dişleyerek geri gönderir. Elmayı alan Habib, Hanife'nin kendisinden vazgeçemediğine sevinirse de buna rağmen gelin olacağını duyarak üzülür. Hanife'nin vefasızlığına kanaat getirecek onun rağmına başka bir güzele gönül verir. Bunu duyan Hanife bir yandan üzülür, bir yandan da Habib'in sevdiği kızın kendisinden çirkin olduğu halde onunla sevişmesinden dolayı haline yeriniz.

İşin gerçeğini bilip öğrenmeden, birbirlerine nisbet olsun diye iki dostun yaptığı bu vefeasızca hareketler onları birbirinden ayırır ve bilahere hakikat öğrenilince tarafların üzüntüsünü aksettiren yosmalar aşağıdaki türküyü yakarlar.

Deyiş

Al almayı dişledim
Sapını gümüşledim
Kardaş geldi vermedim
Yâr geldi bağışladım

Al alma kızıl alma
İrafa düzül alma
O yâr bize gelende
Cebine süzül alma

Al alma dilim dilim
Gel otur benim gülüm
Ne dedim neden küstün
Lal olsun arsız dilim.

Al almanın dördünü
Sev yiğidin merdini
Seversen bir güzel sev
Çekme çirkin derdini

Al almanın beşini
Çevir atın başını
Mendilim sende dursun
Sil gözümün yaşını

Al almayı daldan al
Daldan alma elden al
Duydum gelin olisin
Dur ben ölem elden al

Al alma dört olaydı
Yiyene dert olaydı
Al almanın sahabı
Sözüne merd olaydı

ÇOCUKLARIMIZA ŞİİRLER

M. Günay KARNAK

DALGACI MAHMUT

Orhan Veli KANIK

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken,
Uyanır bakarsınız ki mavi.

Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiz kim diker;
Ben dikerim.

Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda
Ne halt edeceğimi bilemem.

ÇOCUKLUK

Cahit Sıtkı TARANCI

Affan dedeye para saydım
Sattı bana çocukluğumu.
Artık ne yaşıım var ne adıım;
Bilmiyorum kim olduğumu
Hiçbir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden.

Bu bahar havası, bu bahçe;
Havuzda su şırıl şırıldır.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpızplarım pırıl pırıldır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim!

UÇAKLAR

Oktay RIFAT

Uçaklar gelecekmiş
Korkum yok benim

Kağıt gemilerim

Kurşun askerlerim hazır
Hem bunlar bozulursa
Babam yenilerini alır

SERÇE

Melih Cevdet ANDAY

Çamaşır ipte asılı
Duran küçük serçem
Bana acıyarak mı bakıyorsun?
Halbuki ben güneşin
Ve ilk beyaz yaprakların altında
Senin uçuşunu seyredeceğim.

UÇAK YOLCULUĞU

Cahit KÜLEBİ

Bir uçağım olmalı benim
Binip üstüne binip üstüne
Şu dünyayı gezmeliyim,
Gidip Akdeniz sahillerine
Merhaba demeliyim
Sıcak sıcak denizlerde
Çimen gemici çocukları.

Bir uçağım olmalı benim
Binip üstüne binip üstüne
Daha uzaklara gitmeliyim.
Ta Fransa'ya, Berlin'e.
Selam demeliyim dört iklimden,
Hürriyet için doğuşmeye gelenler
Ölümlü günler bitti mi
Öten tüfekler sustu mu
Kozanlarda sıcak aşlar pişti mi?

Bir uçağım olmalı benim

Binip üstüne binip üstüne
Diyar diyar gitmeliyim.

FIKRALAR

İ. Ekrem KATI

Hasan Ağa'nın Yaşı

Harput'ta şakacılığı ile ün yapmış, hoşsohbet, muhabbeti tatlı Hasan Ağaya ne zaman sorulsa 40 yaşındayım dermiş. Bu iş senelerce devam etmiş. Torunları olmuş, yine sorumuşlar, 40 yaşındayım demiş.

Günlerden bir gün, Hasan Ağa bir türlü yaşlılığı kabul etmediği için bir çare bulmuşlar. "Eğer muvaffak olursak bu sayede Hasan Ağanın yaşını öğrenmiş oluruz" diye düşünerek doktoru bu işle görevlendirmişler.

Doktor da Hasan Ağanın muzip arkadaşlarının hazırladığı taktik gereğince Hasan Ağaya:

- Hasan Ağa, bu vereceğim ilaç çok kıymetlidir. Hastanın yaşına göre verilir. Sen yaşını söyle de ona göre ilaç verelim ki, bir an önce iyileşesin, der.

Hasan Ağa:

- Ben ne diyem bilmim ki doğtur efendi. Benim yaşım 40 ama sen ilacı 80 üzerinde ver istersen, der.

Selam Söliyem mi?

Harput'ta zamanın neşeli, hoş, hovarda, meşrep tiplerinden Ahmet Dayı, artık o hızlı günlerini geride bırakmış, yakalandığı amansız hastalıktan dolayı Azrail'le savaşıyordu.

Ahmet Dayı ölüm döşeğinde yatarken, başucunda bir yandan Kuran-ı Kerim okunuyor, bir yandan da dua ediliyordu. Bunu duyan arkadaşları, son bir kez helalleşmek için bir araya gelerek Ahmet Dayının evinin yolunu tuttular.

Bir de ne görsünler. O neşeli adamın yerinde yeller esiyor. Görmeye gelenlerden Çaycı Rıza'ya zamanında çok çektiymiş olacak ki; Ahmet Dayı'nın bu anından yararlanıp intikam almak ister ve:

- Ehmet Dayı, gidicisin herhaldekim. Gidisen babama selam söyle hemi, der.

Bunu zor duyan Ahmet Dayı, tüm gücünü konuşmak için toparlar ve:

- Ben baban olduğu yere deeeel, anan olduğu yere gidim oğul. Ona da selam söyleyem mi Rıza? Der.

Kekeç

Biri kekeme iki arkadaş Mesire'den çıkarken münakaşa ederler. Kekeme olmayan küfür eder. Yola devam ederler. Gülmez Tepesini aşarlar, kekeme ancak cevap verir:

- Beeeen deee seenin!..

Hülleci

İslama göre karısını boşayan birinin, aynı kadınla yeniden evlenebilmesi için, kadını bir başkasıyla ni-

kâhlanıp, gerçek bir evlilik geçirip boşanmış olması lazımdır. Bu uygulamaya "Hülle" adı verilir.

Elazığ'ın köylerinden birinde, önce, "Benden boş olasin" deyip, sonra pişmanlık duyan bir adam vardır. Çaresiz hülle gerekmektedir. Harput'ta "Hafız" namı, 70-75 yaşlarında bir adam vardır. Bizim köylü vatan-
daş gelip Hafız'ı bulur. Utana sıkıla hülle meselesini anlatır. Hafız kabul eder ve nikâh yapılır. Kadın bir gün Hafız'la beraber kalır. Ertesi günü sabık koca Hafız'ı bulur ve:

- Hafız efendi, hüküm yerini buldu. Artık gariyi boşa da alam gidem, der.

Hafız elini kafasının muhannet yerine atar ve:

- Valla, ben deyim, bi kaç gün daha gala, der.

Hasarın Neyse Ödeyek

Elazığ'ın meşhur "Yol yemez Nazmi"sini tanımayan yoktur. Herkes, Yol yemez Nazmi'yi Gazi Caddesi'nde mutlaka görmüştür.

Bir gün yol yemez Nazmi yine Gazi Caddesi'nde yolun ortasında yürürken, bir taksi yol yemez Nazmi'ye çarpar. Nazmi yere düşer. Arabayı kullanan genç korkar, fakat yol yemez Nazmi yerden kalkar, üstünü başını silkeledikten sonra şoför gence dönerek:

- Yeğenim, arabada hasar var mı? Varsa ödeyek, der.

Nancuh Değil Buncuh

Elazığ'ın ova köylerinden şehir merkezine gelin olarak gelen bir kadın, mutfakta yemek yapmaya başlar. Yapacağı yemeğin malzemesi az olduğu için kay-nanasına elindeki malzemeyi göstererek:

- Anne, bu malzeme nancuh, yetmez ki, der. Kaynana geline:

- Gızım, sen artık şehirli oldun. Nancuh köyde kaldı, der. Gelin de:

- Ya ne diyem anne? Diye sorunca, kaynana da:

- Nancuh değil buncuh gızım, der.

Ne dedün Torunum

Çocuk, ağzı çok büyük olan ninesiyle bir konuşma esnasında:

- Nene, ağzı küçük olanları evlendirilermiş! De-yince, nine ağzını büzerek:

- Ne dedün torunum... ne dedün, demiş.

Aynı anda şeker yiyen çocuk yine ninesine takılmış:

- Nine şeker mi yersin, evlenmek mi istersin? Di-yer sorunca, ninesi:

- Oğul, nenen hangi dişinen şeker yesin, demiş.

HABERLER

DOĞUMLAR

MAHALLE/KÖYÜ

ÇOCUĞUN ADI SOYADI BABA ADI

DOĞUM YERİ

DOĞ. TARİHİ

Dünyaya yeni gelen yavrularımıza yaşam boyu sağılıklar dileriz.

EVLENENLER

MAHALLE/KÖYÜ

ADI SOYADI

EVLENENİN ADI SOYADI

EVLENME YERİ

EVL. TARİHİ

Çiftleri kutlar, yaşam boyu mutluluklar dileriz.

ÖLÜMLER

MAHALLE/KÖYÜ

ADI SOYADI

DOĞUM TARİHİ

ÖLÜM YERİ

ÖLÜM TARİHİ

.....

.....

.....

.....

.....

Ölenlere Tanrı'dan rahmet, tüm yakınlarına başsağlığı dileriz